

Psykolog tidningen

#9 2013

Utgives av Sveriges Psykologförbund

Anders Wahlberg,
Psykologförbundets
nye ordförande:

**"Vi psykologer
har så mycket att
tillföra samhället"**

Leif Havnesköld recenserar
den omdebatterade boken:
Mannen som slutade ljuga

AKTUELLT:
Kompetensmål för
psykologer inom
psykiatri utreds

REPORTAGE:
Lyckad behandling
för vuxna med OCD

FORSKNING:
Internetbaserad
behandling ökar

ESSÄ:
Hur kan psykologin
bidra i klimatfrågan?

Läs allt om förbundskongressen:

- Nya förbundsstyrelsen!
- Förslag om Specialistordningen antogs
- Policy för evidensbaserad psykologisk praktik antogs
- Intensiv debatt om hbtq

Författarföreläsning: **Krisstöd** vid olyckor, katastrofer och svåra händelser.

Modern kunskap om krisstöd: Att stärka människor motståndskraft.

Med utgångspunkt i de mest ansedda internationella och nationella rekommendationerna förklarar Sara Johansson vad som idag rekommenderas för barn och vuxna i det akuta skedet av svåra situationer, vad man idag avråder ifrån att göra och vad som får människan att klara också det svåraste av allt.

Föreläsningen ger en grund för att kunna stödja barn, vuxna samt personal som gör insatser vid svåra händelser och är inriktad på hur modern vetenskap omsätts i praxis. Ni får information om hur man som personal klarar att arbeta i mycket svåra situationer. Sara är fil.mag. i psykologi med vidareutbildning i psykotraumatologi och har arbetat för Röda Korset i det akuta skedet i svåra händelser i bl.a. Pakistan, Syrien, Utöya och tsunamikatastrofen i Thailand.

Tid och plats: **13 januari**, kl. 13–16:30. Sveasalen på Elite Plaza Hotel, Värsta Hamngatan, Göteborg.

Anmälan: mail@adSapiens.se, anmälan är bindande och kan överlåtas till annan person.

Kostnad: 500 kronor (exkl. moms). Eftermiddagskaffe ingår. Välkommen att läsa mer på adSapiens.se

adSapiens

KBT-workshop i Väst: **Self-compassion** med Dr. Christine Brähler.

Dag 1: Self-compassion for therapists.

Dag 2: Clinical applications of self-compassion.

Tid och plats: **23–24 januari**, kl. 0.30–17. Sveasalen på Elite Plaza Hotel, Västra Hamngatan, Göteborg.

Anmälan: mail@adsapiens.se. Anmälan är bindande och kan överlåtas till annan person.

Kostnad: 1 500 kr/dag alternativt 2 500 kr för båda dagarna (priser exklusive moms).

För- och eftermiddagsfika ingår. Workshopen är på engelska.

Välkommen att läsa mer på ehnvallkbtkompetens.se, vsf-kognitivterapi.se eller adSapiens.se

vsf-
kognitivterapi
se

adSapiens

adSapiens

adSapiens tillhandahåller bland annat

Samtalsstöd

Kognitiv och beteendereinriktad psykoterapi, KBT

Kognitiv psykologisk coaching

Internetbehandling med KBT

Handledning för

Psykologer

Psykoterapeuter

Arbetsgrupper ex. skolpersonal, vårdpersonal

Utbildning

Föreläsningar inom div. områden

Handelar- och Lärarutbildning

Kognitiv Psykologisk Coaching

Skräddarsydda utbildningar inom ex. mindfulness, fyrklövern

Produktivitet och harmoni på jobbet

Vi är 25 legitimerade psykoterapeuter, handledare och coacher med bred erfarenhet från både företagsvärlden och vården.

Stigbergsliden 5, Göteborg

www.adSapiens.se

mail@adSapiens.se

031-13 87 50

SUICIDPREVENTION I VÄST
suicidprevu.com

FOTO: CARIN WALDENSTRÖM

7-15

18

30

NYFIKEN PÅ

4 Anders Wahlberg, Psykologförbundets nye ordförande

KONGRESS 2013

- 7 Här är nya förbundsstyrelsen
- 8 Organisationsfrågan omdebatterad
- 10 Policy för evidensbaserad psykologisk praktik
- 11 Förslag om Specialistordningen antogs
- 12 Kristina Taylor ny ordförande i Etikrådet
- 14 Intensiv debatt om hbtq

AKTUELLT

- 16 Etik och behandlingen av Sture Bergwall
- 18 Stora Psykologpriset till Siv Boalt Boëthius

MEDLEMSSIDOR

- 24 Ledaren Av Anders Wahlberg
- 25 Nytt från förbundet
- 26 Fråga Ombudsmannen
- 20 TEMA : Tvångssyndrom

FORSKNING

- 30 Internetbaserad behandling ökar Av Gerhard Andersson och Per Carlbring

ESSÄ

- 37 Hur kan psykologisk kunskap bidra i klimatfrågan?

RECENSION

- 42 Dan Josefssons bok *Mannen som slutade ljuga* Av Leif Havnesköld

Redaktören har ordet

Efterlängtat nyhet från Anders Printz

Vad driver Psykologförbundets nye ordförande Anders Wahlberg och vad kan han tillföra på sin nya post? Engagemang och kreativitet, svarar han själv i *Psykologtidningens* serie *Nyfiiken på*. Men också öppenhet och förmåga att nå ut i massmedierna.

– Jag har jobbat med många olika typer av organisationer och verksamheter, och vet vad de behöver och vad vi psykologer kan ge till samhället, säger han i intervjun.

Under förbunds kongressen stod frågan om en förbättrad specialistordning högt på agendan, och kongressen antog förslaget från styrelsen i sin helhet. Dessutom kom regeringens psykiatrisamordnare Anders Printz med en nyhet: Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att utreda om kompetensmål

för psykologers fort- och vidareutbildning kan leda till att fler psykologer med rätt kompetens söker sig till psykiatri. Ett arbete som ska ske i samarbete med Psykologförbundet.

Allt i nr 9 handlar dock inte om fackliga frågor: Vi har ett innehållsrikt tema om tvångssyndrom med reportage från två specialistmottagningar för vuxna med OCD, och på forskningssidorna skriver professorerna Gerhard Andersson och Per Carlbring om goda resultat med internetbaserad psykologisk behandling.

Sist men inte minst uppmärksammar vi Dan Josefssons bok om den psykoterapeutiska behandlingen av Sture Bergwall.

God läsning!

Carin Waldenström
Carin Waldenström, chefredaktör

REDAKTIONEN:

Chefredaktör och ansvarig utgivare:
Carin Waldenström
08-567 06 453
carin.waldenström@psykologtidningen.se

Reporter, redaktör och stf ansvarig utgivare:
Kajsa Heinemann
08-567 06 452
mobil 0709-67 64 78
kajsa.heinemann@psykologtidningen.se

Reporter och redaktör:
Peter Örn
08-567 06 451
mobil 0703-09 10 42
peter.orn@psykologtidningen.se

Besöksadress:
Vasagatan 48, Stockholm

REDAKTIONSRÅDET:

Gerhard Andersson, professor i klinisk psykologi vid Linköpings universitet och KI.
Hans O Andersson, neuropsykolog.
Jenny Klefbom, psykolog och författare.
Emma Sjöblom, studeranderepresentant.

Formgivning: Marianne Tan,
marianne@tanproduktion.se

Omslagsfoto:
Ulrica Zwenger

FOTO: RENATO TAN

NYFIKEN PÅ...

ANDERS WAHLBERG

Psykologförbundets nye ordförande

”Vi psykologer
har så mycket
att tillföra
samhället”

Han säger sig kunna tillföra entreprenörskap och kreativitet, vill ha en öppen diskussion, prioritera kontakter med medlemmarna och bättre nå ut i massmedia.

Möt Psykologförbundets nye ordförande **Anders Wahlberg**.

Text: **Carin Waldenström** Foto: **Ulrica Zwenger**

Det är två dagar efter kongressen och Anders Wahlberg är på plats i sitt nya tjänsterum på Psykologförbundets kansli på Vasagatan i hjärtat av Stockholm. Han är avspänd, ledigt klädd och till synes långt från festligheterna och högtid-

ligheterna på förbundskongressen då hans företrädare Lars Ahlin avtackades efter nära tio år på posten.

Vi inleder med den klassiska frågan: Hur känns det? ”Omtumlande, roligt och inspirerande”, blir svaret:

– Omtumlande för att jag avslutar avtal och tackar samarbetspartners i mitt

företag, avslutar relationer som jag haft i flera år. Mitt fokus är helhjärtat på Psykologförbundet nu och det innebär en separation från det jag gjort förut. Men det känns samtidigt otroligt roligt och inspirerande att börja något nytt.

Under kongressen, då ytterligare en kandidat till ordförandeposten, Helén

Antonson, lanserades av ett antal kongressombud "från golvet", upplevde han en känslomässig bergochdalbana.

– Det pågick en massa diskussioner och jag var aldrig övertygad om att jag skulle vinna, inte förrän presidiet Stefan Jern läste upp röstresultaten. Innan dess kände jag mig inte trygg.

Men Anders Wahlberg vann över sin medtävlare med röstsiffrorna 51 mot 19.

Ett motiv som förts fram för att lansera ytterligare en kandidat är att det skulle vara bra ur demokratisk synvinkel om det fanns två att välja på, och om nomineringstiden kunde varit längre. Nu inleddes nomineringstiden för att föreslå andra kandidater än valberedningens först under kongressen. Läkarförbundet har till exempel fört fram två kandidater till ordförandeposten vid ett par tillfällen och i Norge har Norsk Psykologforening ett system då man har möjlighet att nominera under sex veckor från det att valberedningen presenterat sin kandidat.

– Jag kan förstå dem som vill att man ska kunna välja på två kandidater, samtidigt har vår valberedning haft ett helhetstänkande, och skapat ett lag som de tror kan fungera bra tillsammans. Den norska modellen tror jag mer på i sådana fall. Jag ska faktiskt föreslå den nya styrelsen att vi undersöker om vi i Sverige kan gå över till något liknande. Det gynnar demokratin om man får tid att bilda sig en uppfattning om nya kandidater.

Men nu är kongressen över för den här gången, och det är tre år till nästa, så frågan är hur kommer medlemmar-

na att märka att förbundet har en ny ordförande?

– Det kommer att synas!

Min ambition är att jag ska träffa en förening i veckan, minst en. Presidiet kommer också att vara ute mer bland medlemmarna, säger Anders Wahlberg.

Den interna informationen i förbundet ska förbättras, enligt Anders Wahlberg, som tycker att man lyckats nå ut mer externt än internt. Och en av de frågor som styrelsen inte fått med sig medlemmarna i är hur Psykologförbundet ska organiseras i framtiden.

– Så länge jag minns har vi pratat om organisationen. Det är en bitvis kontroversiell fråga, och ingen lätt ekvation att få ihop. Jag hade önskat att vi kunnat lösa vissa frågor på kongressen, men i stället blev vår proposition återremitterad, visserligen med minsta möjliga marginal, säger Anders Wahlberg.

Ett problem är hur ensamma psykologer ute i kommunerna ska kunna få en tillhörighet och ett sammanhang.

– Jag tycker att alla ska ha en tillhörighet i en förening eller ett distrikt men vi måste också bättre ta vara på vad den enskilda medlemmen brinner för och inte värva dem i första hand till vad vi behöver. Finns engagemanget så kommer de att engagera sig.

En annan aktuell fråga är förbättring av Specialistordningen, ett förslag som till stora delar antogs av kongressen. Regeringens psykiatrisamordnare Anders Printz berättade i sitt inledningstal att regeringen gett Socialstyrelsen i uppdrag att utreda frågan. En seger, anser Anders Wahlberg:

ANDERS WAHLBERG,
ordförande i Psykologförbundet

Familj: Fru och tre barn 19, 21, 23 år.

Bor: I Skellefteå, övernattningslägenhet i Stockholm.

Fritid: Matlagning, bokläsning och på vintern utförsåkning.

– Det här är inte slutprodukten, det är början. Det är det första regeringsbeslut som gått vår väg. Jag är jättenöjd med att vi har satt oss själva på kartan och att regeringen ger Socialstyrelsen ett uppdrag. Stannar det här är jag inte nöjd, vi vill ha statliga bidrag till specialistutbildningen. Men det ÄR ett genombrott och resultatet av år av hårt arbete.

Specialiseringen är bland annat tänkt att leda till högre löner. Var någonstans bör psykologernas löner ligga?

– Det har gjorts ett gigantiskt arbete i lönefrågan och vi har en bra löneutveckling jämfört med andra yrkesgrupper. Men i förhållande till vår kompetens ligger de för lågt. Vi har en kompetens som ligger i paritet med läkarnas. Vi skulle kunna tillföra samhället oerhört mycket, men vi är hindrade av traditioner och av att man inte vill släppa till, till exempel när det gäller sjukskrivningsrätten. Men på sikt borde psykologlönerna närma sig en fördubbling.

Många medlemmar har fört fram önskemål om att Psykologförbundets nye ordförande ska nå ut i massmedierna och helst flitigt sitta i tv-soffor- ➤

Astrid Forslund,
studeranderepresentant

Anders Wahlberg i samtal
med Helén Antonson.

Anders Wahlberg efter valet
till ny ordförande.

na och föra ut psykologin. Jag frågar: När och hur ska Anders Wahlberg komma med i tv:s debattprogram och morgonsoffor? Svaret kommer snabbt och säkert:

– Jag har utan ansträngning hamnat i morgonsoffan minst fem gånger. Utifrån mitt bokskrivande har jag en god medievana. Jag har varit i tv-soffan dels för att tala om mina böcker, dels för att bli intervjuad om chef- och ledarskap. Jag känner mig avslappnad i radio och har stor erfarenhet av att bli intervjuad i dagspressen.

”Jag vill att förbundsstyrelsen arbetar på ett nytt sätt”

– Sedan ska ordföranden kanske inte intervjuas i alla frågor, utan det finns många duktiga medlemmar som

är experter på olika områden som kan uttala sig.

Hur ser du på ledarskap? Nu handlar det ju om att dels leda styrelsen, dels förbundet som helhet.

– Jag vill att förbundsstyrelsen arbetar på ett nytt sätt och jag kommer att ge utrymme för att diskutera mål, roller och etik. Jag har inget intresse av att diskutera cykelställsfrågor och jag ska styra mötena med järnhand så vi inte slösar bort tiden.

En fråga som tagit stor plats på debattsidorna i *Psykologtidningen*, ute på lärosätena och bland studerandemedlemmar är den så kallade ”hen”- och hbtq-debatten. De studerande har varit mycket aktiva i frågan och två motioner lades fram på kongressen, som till stora delar gick på motionärerens linje.

– Det är en viktig debatt, en debatt

vi måste hålla vid liv. Det är viktigt att människor känner att de får ett bra bemötande hos psykologen. Det gäller också andra grupper, en annan sådan grupp är romer. Det är en debatt vi måste föra.

Anders Wahlberg hoppas att i någon mån kunna förena företagande med ordförandeskapet och vill ge utrymme för sina kolleger i presidiet, Kerstin Twedmark och Ulrika Sharifi, att då en fråga är särskilt aktuell för förbundet arbeta mer.

I sitt företag har han i huvudsak sysslat med handledning, ledarutbildning och arbetsmiljöarbete. Vad tar han då med sig från tillvaron som företagare in i den nya rollen?

– Entreprenörskap och kreativitet, kontakter, kulturkompetens, förståelse för organisationer som kommuner och företag, svarar han utan att tveka.

– Jag har jobbat med många olika typer av organisationer och verksamheter, och vet vad de behöver, vad vi psykologer kan ge till samhället.

Vad har du gjort i ditt yrkesliv som du är stolt över?

– Ett projekt som jag varit med och drivit från start är *Psykologiguiden*, den är jag hejdundrande stolt över. Jag är också stolt över att jag handleder socionomer och läkare, det innebär att de ser min kompetens och att jag ser deras, i stället för att konkurrera om samma kompetens och uppdrag, att vi kan handleda dem och att de har behov av oss psykologer. Det är jag mycket stolt över. ●

Fackligt engagemang:

1983 ledamot i Psykologiska föreningen Umeå Universitet (RFS), från 1986 ordförande. Efter det aktiv i kretsstyrelsen i Västerboten, i Studeranderådet, Studerandeledamot i FS, ledamot i Värmlandskretsens styrelse, i Rappas styrelse, ledamot och senare ordförande i Psykologföretagarna. Åren 2004-07 2:e vice ordförande i Psykologförbundet, 2011-12 ledamot i FS och från 2012 1:e vice ordförande.

Arbetsliv:

Började som skolpsykolog. Startade företaget Praktisk Psykologi 1998. Företaget, som senare bytte namn till PersonalPartner, såldes 2010 (då hade företaget 28 anställda). Efter det startade Anders Wahlberg på nytt Praktisk Psykologi där han är verksam som

psykolog inom handledning, arbetsmiljö, organisation och ledarskap samt med psykologisk behandling och författarskap.

Böcker:

12 typer av arbetsgrupper och vad de säger till psykologen. Liber 2012

13 typer av par och vad de säger till psykologen. Liber 2011

17 typer av män och 15 typer av kvinnor och vad de säger till psykologen. Liber 2011, 2009

Jäkla människa – en handbok i hur du hantlar jobbiga människor på arbetet. Liber 2011

16 typer av chefer och vad de säger till psykologen. Liber 2010

(Samtliga tillsammans med Mattias Lundberg).

Här är *nya* Förbundsstyrelsen!

FOTO: ULRICA ZWENGER

Så här ser nya förbundsstyrelsen ut: längst fram Anders Wahlberg, ordförande, t h Kerstin Twedmark, 1:e vice ordförande, t v Ulrika Sharifi, 2:e vice ordförande. Bakre raden, från vänster: Magnus Rydén, Sara Renström, Per Fallenius, Thomas Drost, Kristina Pollack, Björn Hedquist, Patrik Holmberg, Anna Sandell samt Martina Holmbom.

Studeranderepresentanter i FS: Suppleanter: Staffan Wellander, Astrid Forslund, Siri Aldén

***Två nya ledamöter* i FS valdes in från "från golvet": Kristina Pollack och Anna Sandell.**

1. Vilken förbundsfråga är viktigast att driva under kommande kongressperiod som du ser det?
2. Vad har styrelsen lyckats bra med under den gångna perioden? Vad har gått mindre bra?
3. Vad kan du tillföra styrelsearbetet?

Anna Sandell

1. "Det är Psykologförbundets organisation. Hur kan vi tillgodose våra medlemmars behov av fackligt stöd och fackliga möten på lokal och regional nivå? Eftersom jag själv arbetar inom kommunal verksamhet vet jag hur sårbara kommunanställda psykologer är när det gäller just villkorsfrågor på grund av att vi är många som arbetar som enda psykolog i Sveriges kommuner.

Jag vill också stärka yrkesföreningarnas ställning i organisationen och skapa bättre samarbete mellan yrkesföreningarna och FS. Professionsfrågorna är det som binder olika yrkesverksamma

psykologer samman. Det är i och genom yrkesföreningarna som psykologförbundet kan komma nära sina medlemmar och deras angelägenheter."

2. "Psykologförbundet och styrelsen har verkligen arbetat med att sätta psykologen på kartan de senaste åren; vi blir allt mer en profession och funktion att räkna med i många olika sammanhang. Däremot behöver förbundsstyrelsen lyssna mer på yrkesföreningarna när det gäller organisation och hur man bäst möter och tillgodoser medlemmarnas behov i både villkorsfrågor och professionsfrågor."

3. "Jag hoppas att jag under de kommande tre åren kan bistå med kunskap om kommunanställda psykologers arbetsvillkor och behov och att jag får möjlighet att arbeta med organisationsfrågan tillsammans med övriga styrelseledamöter."

Kristina Pollack

1. "Det är flera frågor som är viktiga: Specialistfrågan – Att få ökad acceptans och erkännande hos arbetsgivarna för specialistkompetensen, vilket innebär ökat antal tjänster och befattningar i organisationer och myndigheter liksom ökad ekonomisk ersättning för den ökade kompetensen.

Professionsfrågan – Titelskydd för alla! Att lyfta arbets- och organisationsfrågorna i Psykologförbundet, och förbundets yrkesföreningar när det gäller roll, mandat och kriterier. Även att verka för att psykologer och psykologisk kompetens

ska komma in i icke-traditionella verksamhetsfält, till exempel som analytiker inom finans, säkerhetspolitik, som oberoende säkerhetsutredare inom sjukvården med mera. Vi behöver också försöka att bidra till att öppna upp samhällets syn på psykologer och psykologisk kompetens. Slutligen när det gäller samhällsdebatten – Att synas i massmedia på olika nivåer."

2. "Styrelsen har lyckats bra med initiativet till att förändra administrationen och organisationen för specialistordningen. Mindre bra är utredningen och förslaget om Psykologförbundets organisation."

3. "Jag kan tillföra bred kompetens och erfarenhet som ledare och genomförare, såväl på den nationella som den internationella arenan inom ett icke traditionellt psykologiskt verksamhetsfält."

KONGRESS 18-20 OKTOBER 2013

Organisationsfrågan på psykolog

Under en solig oktoberhelg möttes kongressombud från hela landet på Lidingö för att diskutera Psykologförbundets inriktning under de närmaste tre åren. På agendan stod allt från val av ny förbundsordförande till diskussioner och beslut om Specialistordningen, policy för evidensbaserad psykologisk praktik och förslag till ny organisation. Förhandlingarna föregicks av ett glädjebesked från regeringens psykiatrisamordnare Anders Printz.

Kongressfoto: Ulrica Zwenger

omdebatterad kongressen

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att utreda huruvida kompetensmål för psykologers fort- och vidareutbildning kan leda till att fler psykologer med rätt kompetens söker sig till psykiatri. Arbetet ska ske i samarbete med bland andra Psykologförbundet.

Det berättade psykiatrisamordnaren Anders Printz, då han var gäst på Psykologförbundets kongress. Leder Socialstyrelsens utredning till att sådana kompetensmål behövs ska Socialstyrelsen i ett nästa steg ta fram förslag på kompetensmål.

– Vi måste ta reda på vad vi vill att psykologer inom området psykisk ohälsa ska göra utifrån ett patientperspektiv, vad psykologerna bör kunna. Därför ska Socialstyrelsen i det här uppdraget samarbeta med såväl Psykologförbundet som Nationell samverkan för psykisk hälsa, NSPH, sa Anders Printz.

Det är bland annat Metis-projektet för läkarna som står modell för uppdraget till Socialstyrelsen. Metis har varit statens verktyg att försöka rätta till de brister i den teoretiska utbildningen som ST-läkare i psykiatri tidigare uppvisat. Under kongressen berättade Anders Printz att psykiatri nu är den specialitet som ökar mest bland läkare.

Trots att staten satsat 870 miljoner kronor per år på PRIO Psykisk ohälsa, som Anders Printz ansvarar för, och trots att vårdgarantin förstärktes 2008, har många landsting svårt att klara vårdgarantin. En orsak är svårigheten att rekrytera psykologer till barn- och ungdomspsykiatri.

– Barn och ungdomar ska få stöd

Sara Renström, Peder Berggren och Patrik Holmberg.

första besök inom 30 dagar, och tillgängligheten har blivit bättre eftersom barn- och ungdomspsykiatri arbetar mer effektivt. Men det handlar inte bara om att få en snabb behandling, man ska också få rätt behandling av rätt kompetens och så är det inte alltid, sa Anders Printz, och fortsatte:

– Kompetensförsörjningen av psykologer måste även förstärkas för att inte de nationella riktlinjerna bara ska bli en pappersprodukt. För att få rätt psykologisk behandling krävs personal med hög kompetens, det räcker inte att andra professioner går några veckors kurs för att sedan erbjuda KBT.

Om Socialstyrelsen kommer fram till att särskilda kompetensmål för psykologers fort- och vidareutbildning kan förstärka kompetensen och underlätta kompetensförsörjningen av psykologer, vilket ska redovisas senast 1 december 2014, ska Socialstyrelsen ta fram förslag på sådana kompetensmål och dessutom föreslå åtgärder för att

stödja huvudmän och utbildningsanordnare att använda dessa.

– Jag tror att vi på det här sättet kan förstärka psykologernas yrkesroll och kanske underlätta rekryteringen av psykologer till psykiatri. Så har det blivit när det gäller läkarna, sa Anders Printz.

Regeringen av avsatt en miljon kronor till Socialstyrelsen under 2014 för den första delen av uppdraget. ●

Peter Örn

Läs om förbundets reaktion på beslutet i intervjun med Anders Wahlberg på sid 4-6. ➤

Anders Printz

Med en rösts övervikt beslutade förbunds kongressen att återremittera förslaget från FS om en ny förbundsorganisation.

En röst fällde proposition om ny organisation

Med en rösts övervikt, 30 för och 29 mot, beslutade förbunds kongressen att återremittera förbundsstyrelsens proposition om en ny förbundsorganisation.

Kritiken handlade bland annat om att propositionen var för tunn och att yrkesföreningarna enligt förslaget skulle byta namn till intresseföreningar.

Anna Sandell, ordförande i Psifos och nyinvald ledamot i förbundsstyrelsen, befarade att ett namnbyte skulle leda till att förbundet tappas medlemmar och att arbetet i en intresseförening inte skulle sanktioneras på samma sätt av arbetsgivaren som den gör med yrkesföreningarnas arbete.

– Vi har diskuterat namnbytet i vår yrkesförening och det finns ett stort stöd för att vi ska behålla det nuvarande

namnet, sa Anna Sandell.

Kerstin Johannesson, ordförande i Psykologer för mödra- och barnhälsovård, ansåg att propositionen vittnade om yrkesföreningarnas undanskymda

"Jag börjar få en lätt paranoid känsla"

Kerstin Johannesson

roll i förbundsorganisationen.

– Jag börjar få en lätt paranoid känsla, förbundsstyrelsen kanske inte vill att yrkesföreningarna ska märkas så mycket, sa hon och fortsatte:

– Själv leder jag en yrkesförening som ofta bjuds in till nationella referensgrupper. Att då presenteras som ordförande för en intresseförening skulle vara förödande.

Ulrika Sharifi, ledamot i FS (och nu vald till 2:e vice ordförande), tycker det var olyckligt att propositionen återremitterades så snabbt. Det fanns andra delar som inte var lika kontroversiella som förslaget om namnbytet till intresseföreningar, exempelvis en namnändring av regionala föreningar för studerande som hade kunnat stärka psykologstudentidentiteten på ett bra sätt.

– Även en längre diskussion om de övriga förslagen i propositionen, så som den regionala nivån, förhandlingsmandat, om ett företagarråd och ett förtydligande av ansvarsfördelningen inom FS och kansliets organisation hade kunnat tillföra mycket som vi kunnat ta med oss i det fortsatta arbetet, säger Ulrika Sharifi.

Eftersom det hade lämnats in ett yrkande om återremittering av propositionen så blev det omröstning innan debatten kunde fortsätta. Resultatet blev 30 för återremittering, 29 mot. ●

Peter Örn

Kongressen antar policy för evidensbaserad

Förbundsstyrelsens och Vetenskapliga rådets arbete med att översätta och anpassa det av APA, American Psychological Association, skapade dokumentet "Evidence-based practice of psychology" (2005), som utgör riktlinjer för psykologers kliniska verksamhet, har nu efter flera år gett resultat.

FS förslag att kongressen ska anta policydokumentet föll i god jord – med ett tillägg av bland annat Kerstin Johannessons yrkande att se över det språkliga samt ännu mer anpassa dokumentet utifrån Socialstyrelsens riktlinjer.

– FS vore väldigt glada om vi får förtroendet att fortsätta utveckla dokumentet. Vi ska väga

orden på guldväg och även ta hänsyn till Socialstyrelsens språkliga riktlinjer.

Kerstin Johannesson:

– Jag bryr mig inte om det är Vetenskapliga rådet eller FS, bara det blir gjort! Därmed röstade kongressen för FS förslag.

Syftet med en policy för evidensbaserad psykologisk praktik är att den psykologiska

bedömningen, problemformuleringen, relationen till klienter och de interventioner som beslutas ska vila på bästa relevanta evidens. Även aspekter som kostnader, nytta och tillgängliga resurser och alternativ ska vägas in.

Redan 2007 antog det norska psykologförbundet ett motsvarande policydokument

Håkan Nyman

Kerstin Johannesson

Kerstin Twedmark

Förslag om Specialistordningen antogs

Förbundsstyrelsens proposition om ny organisation av Specialistordningen antogs i sin helhet av kongressen. Dessutom antog kongressen några tilläggsyrkanden.

Kerstin Twedmark i förbundsstyrelsen presenterade förslaget på kongressen och berättade om bakgrunden till propositionen:

– Omfattningen av specialistutbildningen har vuxit kraftigt till en nivå då det inte är rimligt att förtroendevalda ska lägga ner så mycket arbete. Jag har stor beundran för alla timmar som utskottens medlemmar har lagt ner, men det är inte rimligt i längden.

Styrelsen anser att en hel del av arbetet bör tas över av förbundskansliet, något som kongressen instämde i. En studierektorstjänst ska inrättas med placering på förbundets kansli.

Studierektorn ska vara den som är ytterst ansvarig för utbildningen, ett ansvar som tidigare legat på Specialistrådet. Rådet ska dock även i fortsättningen ha en central roll och stå för kunskap och kompetens och förankring i professionen.

Dessutom ska en handläggartjänst skapas på kansliet. Handläggaren ska sköta frågor som gäller administration, hemsida och utbildningsplattform.

Det blev en lång diskussion på kongressen med många ombud i talarstolen. När det var dags för beslut fick Kerstin Johannesson, ordförande i MBHV gehör för sitt

förslag om att inriktningarna i specialistutbildningen ska överensstämma med reglerna för EuroPsy. Även hennes förslag att inriktningarna ska ut på remiss för synpunkter från yrkesföreningarna godkändes av kongressen.

Kongressombudet Oskar Erikssons yrkande att förbundsstyrelsen ska se över möjligheten för psykologer som inte är medlemmar i Psykologförbund att kunna antas till Specialistordningen antogs.

Eva Hedenstedt, Patrik Holmberg, Marina Järvinen, Dan Katz och Peter Westberg yrkade att förbundet ska verka för att utfärdandet

av specialistbehörighet på sikt övertas av staten eller motsvarande behörighetsgivare, samt att förbundet ska verka för att specialistutbildningen får offentlig finansiering och för att specialiserings- och specialisttjänster skapas utifrån behoven. Kongressen biföll deras yrkanden.

Bengt Persson, kongressombud i Kronoberg, lade fram ett förslag om att det bör finnas någon form av handledning i specialistordningen, något som kongressen sade ja till.

Styrelsen fick igenom sitt förslag att byta namn på specialistarbetet från "vetenskapligt arbete" till "skriftligt specialistarbete".

Carin Waldenström

psykologisk praktik

som i princip var en direkt översättning av den amerikanska förlagan.

I Sverige har processen varit mer segdragen. Det förslag som lades fram för kongressen 2010 återremitterades, och skulle åter behandlas vid Rådskonferensen 2011. Men inte heller då antogs förslaget. Nu valde dock kongressen att

ställa sig bakom det omarbetade förslaget till policy för evidensbaserad psykologisk praktik. ●

Kajsa Heinemann, Peter Örn

VETENSKAPLIGA RÅDETS PRESIDIUM:

Lennart Melin, ordförande
Magnus Sverke
Gunilla Guvå

Viktigaste frågan på kongressen?

Dan Katz, egen praktik, leder på KI och SU, Stockholm:

– Det är fantastiskt vilket arbete förbundsstyrelsen och alla engagerade medlemmar lagt ner! Den viktigaste frågan ideologiskt: Att vi äntligen antagit ett bra dokument för evidensbaserad praktik, och för professionen: Att specialistordningen successivt förbättras så att detta blir det naturliga vidareutbildningssteget för psykologer.

SPECIALISTRÅDET:

Håkan Nyman, ordförande (omval), **Mats Leffler**, ledamot (nyval)
Ingela Palmér, ledamot (omval), **Carl Åborg**, ledamot (nyval)

Kristina Taylor, ny ordförande i Etikrådet: "Jag var helt oförberedd på nomineringen"

Kristina Taylor, ledamot i Etikrådet, valdes av kongressen till ny ordförande i Etikrådet. Hon efterträder därmed Per Magnus Johansson, som var valberedningens förslag av ordförande.

Kongressen hade att ta ställning till tre nomineringar till ordförandeskapet i Sveriges Psykologförbunds Etikråd. Förutom valberedningens förslag Per Magnus Johansson, som varit rådets ordförande i sex år, nominerades från golvet Annica Kosner, som arbetar med utredning, bedömning, handledning, konsultation, utbildning samt psykologisk behandling, samt skolpsykolog Kristina Taylor, ledamot i Etikrådet.

Kristina Taylor

När rösterna räknats stod det klart att Kristina Taylor fått 31 av godkända 68 röster, och därmed fått flest av de tre. Men bakom stoltheten över att bli vald finns även andra känslor.

– Det känns såklart omtumlande och givetvis

som ett stort förtroende från kongressen. Men jag var helt oförberedd på nomineringen, som jag blev tillfrågad om under pågående kongress. Min önskan inför kongressen var att hela rådet skulle få fortsatt förtroende, i enlighet med valberedningens förslag. Att

jag ändå accepterade nomineringen berodde på att jag bedömde att det kunde utgöra ett alternativ, om Per Magnus inte skulle få fortsatt förtroende som ordförande, som skulle möjliggöra en fortsättning och fördjupning av det arbete som vi inom Etikrådet har gjort under den gångna mandatperioden, säger Kristina Taylor.

Hur kommer det märkas att Etikrådet får en ny ordförande?

– Jag ser mitt ordförandeskap som en fortsättning av rådets och Per Magnus arbete, inte som en ändrad riktning. Säkert är det ändå så att vi tillför uppdraget olika perspektiv och kvaliteter, och att vi uttrycker oss olika i tal och skrift, fortsätter Kristina Taylor.

Från golvet nominerades och valdes även Bo Hejlskov Elven till ny ledamot i Etikrådet. Bo Hejlskov Elven, som genom föredrag, handledning, författarskap och utbildningar arbetar med att sprida ett nytt synsätt runt bemötandet och hanterandet av individer med problemskapande beteende, var även en av tre finalister till Stora Psykologpriset 2013.

Därmed ser sammansättningen i Etikrådet ut som följande: Kristina Taylor, ordförande, Ann-Christine Cederquist, vice ordförande, Anita Wester, (ledamot), Birgitta Johansson Niemi-lä (ledamot), Bo Hejlskov Elven (ledamot), nyval, och Seppo Matti Salonen (ledamot). ●

Kajsa Heinemann

5

frågor till Per Magnus Johansson, tidigare ordförande i Etikrådet, psykolog med specialistkompetens i klinisk psykologi, psykoterapeut, psykoanalytiker, fil. dr, docent i idé- och lärdomshistoria, universitetslektor, handledare, författare samt redaktör och ansvarig utgivare för tidskriften Arche:

1. Du har varit ordförande i Etikrådet i 6 år: Vad tycker du om att lämna uppdraget?

– Jag kommer att sakna det. Och samtidigt vet jag att det blir skönt att få mer tid för att skriva, läsa och forska. När ridån går ner på en scen, går den upp på en annan.

2. Hur har, som du ser det under din tid som Etikrådets ordförande, psykologers medvetenhet runt etiska frågeställningar förändrats?

– Intresset har blivit större och av stort värde är att undervisning om etiska frågeställningar har blivit en del i flera utbildningssammanhang. Därmed har psykologers medvetenhet om etiska frågeställningar ökat.

3. Hur har Etikrådets uppdrag/roll förändrats under samma tid?

– Betydelsen av rådgivning liksom av etiskt reflekterande har ökat.

4. Vad kommer du att minnas som det viktigaste ni i Etikrådet har åstadkommit?

– Att vi har fått ett större engagemang i etiska frågor bland psykologer och psykologstudenter.

5. Finns det några goda råd du vill dela med dig till Etikrådets nya ordförande?

– Försök att undvika att bli politiskt korrekt. Försvara i stället en etisk, djupare och forskningsbaserad psykologi.

KAJSA HEINEMANN

Två nya ordförande i Studeranderådet

Annie Whittam och Johanna Olsson tar över ordförandeskapet i Studeranderådet, SR. Hur märks det?

– Vi fortsätter utvecklingen av det arbete som Emmelie Carlsson och Haydar Hussein bedrivit, bland annat genom att se över organisationen för SR.

Kongressen beslutade att SR ska ha två ordförande, varför är det så bra?

– Det är svårt att ensam leda SR och studera på heltid utan att det påverkar studier eller det extraarbete som studenter ofta har. Det ger oss en större möjlighet att facilitera det engagemang som vi studenter har och utveckla Studeranderådet i en högre grad och vidare att driva de studentfrågor som står oss närmast, säger Annie Whittam, Johanna Olsson och Haydar Hussein i ett gemensamt svar.

SR ville att kongressen skulle få välja bland fler kandidater till ordförandeposten och föreslog även Helen Antonson till

ordförandeposten. Hon fick 19 röster (27 procent) gentemot Anders Wahlberg som fick 59 (73 procent). Ett resultat som, enligt Annie Whittam, Johanna Olsson samt deras föregångare: ”stödjer vår tes att det är viktigt med mer än en kandidat för den demokratiska processens skull”.

Kommer SR fortsätta verka för fler nomineringar inför nästa kongress?

– Studenter kommer alltid att vara framtidens och utvecklingens förespråkare. Vad som händer inför nästa kongress återstår att se! Men det är tydligt att vårt system inte är redo för fler ordförandekandidater. Ett stort argument vi hörde under kongressen var att vår nominering kom för sent även om vi gick ut med det på måndagen innan kongressen, egentligen kommer en golvnomination på själva kongressen vilket i så fall

FOTO: MALIN CARLSSON

Två nya ordförande i Studeranderådet Johanna Olsson och Annie Whittam, båda vid Göteborgs universitet.

hade blivit ännu senare. Att kritisera vår nominering för att komma för sent går emot hela konceptet för golvnominationen och att ha möjlighet att välja någon annan än valberedning-

ens förslag. Givetvis ska valberedningen förbereda en kandidat till en så viktig post, men det torde inte förhindra att valberedningen skulle kunna ta fram fler kandidater. ●

Kajsa Heinemann

NY VALBEREDNING:

Julia Stenberg, ordförande (Skåne)

Helena Seidl D (Södermanland)

Oskar Eriksson (Värmland)

Ann-Katrin Östling (Gävleborg)

Gamileh Nilsson (Uppsala)

Gunilla Petersson Bergström

(Västra Götalandsregionen)

Suppleanter:

Andreas Leijon (Skåne)

Karin Edholm (Västerbotten)

Amir Siasi (Västerbotten)

Johan Eriksson (Stockholm)

Kerstin Johannesson (Västra

Götalandsregionen)

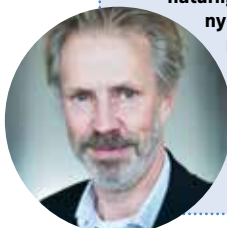
Eva Hedenstedt (Stockholm)

Viktigaste frågan på kongressen?

Anders W Eriksson, VG-regionen, Sahlgrenska sjukhuset:

– Den viktigaste frågan var naturligtvis att vi valde en ny ordförande och ett nytt presidium, som jag tror kommer att leda förbundet in i framtiden på ett bra sätt. Det mest negativa var att Per Magnus Johansson

inte fick fortsatt förtroende som Etikrådets ordförande. Han har varit en klippa i förbundet och har via sitt arbete med att skriva och publicera sig i bland annat *Psykologtidningen*, som höjt den intellektuella nivån i såväl rådet som förbundet på ett sätt som saknar motstycke i förbundets historia.

Viktigaste intryck du tar med dig?

Ann-Sofie Hansson Pourtaheri, Psykos-och rättspsykiatri landstinget:

– Det var en livlig och givande kongress som presidiet gjorde ett bra jobb med att hantera. Vi hann klart allt innan kongressen avslutades. Men tyvärr blev det en "otrevlig" stämning när det gäller nomineringen till ny

förbundsordförande och frågorna som ställdes till respektive kandidat. I en demokratisk organisation med välutbildade och kompetenta medlemmar förväntar jag mig inte att det görs påhopp på andra människor.

Kongressens beslut:

FS på Pride 2014 och tydligare fokus på hbtq

Hbtq-motionerna ledde till stort engagemang, lång talarlista samt flera tilläggsyrkanden. Kongressen valde dock att följa FS:s förslag att anse motionerna vara besvarade – men med tilläggen att specificera arbetet med hbtq-frågor under kommande kongressperiod, samt ett tydligare deltagande i Pride.

Under drygt en timme debatterade kongressledamöter från hela landet samt FS-ledamöter och representanter från olika yrkesföreningar de två motionerna om hbtq: "Psykologförbundets arbete med hbtq-frågor" samt "Dags för en modern syn på hbtq-personers familjebildningar". Och enligt såväl FS:s Ulrika Sharifi, som föredrog frågan, som SR:s Magnus Stephenson, som var en av de som skrivit den ena motionen blev det en fruktbar och konstruktiv diskussion som präglades av en vilja att mötas.

Ulrika Sharifi, 2:e vice ordförande i FS, inledde med att välkomna motionerna samt förtydliga att FS i mångt och mycket står bakom motionerna. Därför var det, enligt henne, bra att

diskussionen tog sin tid:

– Att det blev en relativt lång diskussion innebar att vi fick möjlighet att reda ut begrepp och avsikter och kunde nå samförstånd och tydliga intentioner framåt.

Också Magnus Stephenson upplevde att det blev en lyckad diskussion:

– Vi upplevde att det fanns en vilja att mötas och en majoritet verkade anse att dessa frågor är viktiga. Skillnaden ligger snarast i hur man tänker att detta arbete bör utformas. Ytterst har besluten i hbtq-frågan under kongressen landat i ett ansvar hos förbundsstyrelsen, som nu fått i uppdrag, som är betydligt mer tydligt än tidigare, att verka för ett deltagande på Pride. Dessutom ska de specificera hur de planerar att arbeta

Emmelie Carlsson, Magnus Stephenson och Ulrika Sharifi debatterade.

med dessa frågor under kommande kongressperiod på ett sätt som går att utvärdera. Detta är något vi kan förvänta oss som medlemmar och givetvis något vi kommer följa noga.

Vad tycker ni då om kongressens beslut?

– Kongressen valde att följa FS:s förslag att anse motionerna besvarade i de flesta yrkandena, och bifalla att-sats 5 med ett ändringsförslag från Maria Marinopoulou från Värmland: "att Psykologförbundet verkar för att det arrangeras ett seminarium under Pride 2014", vilket ju även FS i sitt yttrande ansåg är ett viktigt forum för förbundet att närvara vid, samt ett tilläggsyrkande från Emmelie Carlsson att FS ska konkretisera hur man ämnar arbeta

med dessa frågor till nästa kongress på ett utvärderbart sätt, säger Ulrika Sharifi och fortsätter:

– Det var en bra och mycket konstruktiv diskussion som jag uppfattar kan utgöra en bra grund för fortsatt arbete med dessa frågor under kongressperioden. FS hade i sitt yttrande till motionerna betonat att man delar motionärernas uppfattning att detta är angelägna frågor som vi behöver hitta former för att arbeta vidare med.

Magnus Stephenson:

– Självklart hade vi varit ännu gladare om vår motion hade bifallits. Personer som ingår i den så kallade hbtq-gruppen har genomsnittligt sämre psykisk hälsa. Dessutom finns det flera studier som pekar på att ett bristande bemötande i vården alierar dessa patienter. Därför är psykologkåren i behov av att få bättre kännedom kring bemötande av dessa patienter. Detta behov av utveckling är lika uppenbart för oss nu efter kongressen som när motionen skrevs. Samtidigt är kongressen en plats där många olika perspektiv och sätt att göra saker på möts. ●

Kajsa Heinemann

Viktigaste frågan på kongressen?

Astrid Forslund, studerande-ombud, Linköpings universitet:

– Hbtq-frågor är viktiga för mig, men även frågor som berör professionens framtida inriktning känns särskilt relevanta för mig som student. Jag vill att psykologprofessionen ska få en mer självklar roll i samhället framöver.

Josef Neib, studerande, Mittuniversitetet Östersund:

– Helt klart Hbtq-frågan. Jag har hört så ofta från studenter att man antingen inte är med i förbundet eller är på väg ur eftersom man inte kan stödja ett förbund som är så förlegat på den punkten. Vi kom ett litet steg på vägen denna kongress, men det är fortfarande så att det finns både patienter och medlemmar som känner sig

oerhört frustrerade och sårade över hur det ser ut i dag.

Lars Ahlin, avgående ordförande:

”Ögonblick jag aldrig glömmer”

Redan under hemresan från kongressen blixtrar minnen förbi. I ordföranderollen lever man dygnet runt och tillvaron är väldigt mångfacetterad och stimulerande. Jag minns ett persongalleri utan motstycke. Alla möten med engagerade och kunniga medlemmar i psykolog- och yrkesföreningarna, etik-, specialist-, studerande- och vetenskapliga råden, IHPU, STP, förbundsstyrelsen och kansliet. Personer inom Saco, politiker och tjänstemän på olika nivåer, kolleger i hela världen. Samt kontakterna med press, radio och TV. Mitt kontaktnät har svällt för varje år.

Det började i moll. Mitt första år var ingen dans på rosor. Ett rejält sårat förbund med interna strider kunde först efter extrakongressen innan julen 2005 läka sårerna och samla oss. Jag blir i efterhand inte klok på hur vi ändå lyckades få så mycket gjort. En märklig dag tilldrog sig i juni 2004. Under ett kaosartat förbundsstyrelsemöte hade samtidigt DN-debatt publicerat våra starka argument för en psykisk hälsovård i Sverige. Jag sprang mellan brandsläckning i förbundsstyrelsen och direktintervjuer med TT och radio. Helt överkligt.

Men sen mest i dur. Förbundet har tagit för sig allt mer. Vi har växt med flera tusen medlemmar. Med bibehållet högt söktryck har tre nya psykologprogram etablerats. *Psykologiguiden* ger kvitto på hur det stora intresset för seriös psykologi ökar, med miljontals besökare. Reallöneutvecklingen visar att psykologer knappt in på andra professioner, även om medianlönen ännu är långt ifrån tillfredställande.

Vi har haft två europeiska psykologkongresser, EAWOP 2007 om arbets- och organisationspsykologi och ECP2013 i somras. En annan höjdpunkt var när jag i Kapstaden fick starta upp invigningen av världskongressen 2012 med att presentera Tomas Tranströmers personligen rekommenderade dikt ”Romanska Bågar”. Legenden Desmond Tutu, vars hand jag fick äran att trycka, avslutade. Ögonblick jag aldrig glömmer!

Eller när vi på ett av alla våra seminarier under i Almedalen i Visby lyckades mobilisera båda lärarförbunden och skolläraryrket att tala klarspråk för psykologer i alla skolor. Statssekreteraren hade bara att offentligt ”lägga två fingrar på läroplanen” och lova lagstiftning och pengar till

fler psykologer i skolan. Detta blev också verklighet 2011. Frukten av åratals förbundsarbete med uppvaktningar och skrivelser rönt till slut framgång. Arrangemangen av Psykologidagarna, psykologimontern på Bokmässan i Göteborg och åren med Stora Psykologpriset – ger andra positiva minnesbilder.

Dråpliga och komiska situationer finns också. Exempelvis på hemresa från USA. Kollega med svårt stu-

”Jag sprang mellan brandsläckning och intervjuer. Helt överkligt.”

kad vrist. I sällskap med två förvirrade amerikanska damer. Öppen iltransport. Blåljus genom Chicagos enorma flygplats. En syn för sägen. Men vi hann med flyget!

Det finns oerhört mycket att se tillbaka på. Men just nu vill jag framför allt önska nya styrelsen och oss alla den bästa framtid!

Tack alla. ●

Lars Ahlin

Viktigast intryck du tar med dig?

Eva Hedenstedt, Wise Mind AB, Stockholm:

– Stämningen var varm, entusiastisk och hoppfull. Det fanns en glädje i att få vara tillsammans med kolleger, dels för att diskutera och fatta viktiga beslut men också för att träffas och ha kul. Att regeringens psykiatrisamordnare Anders Printz bjöd in, och därtill kom med den glada nyheten om PRIO-satsningen på psykologer och psykologers vidareutbildning, väckte optimism. Det norska psykologförbundets ordförande Tor Levin Hofgaards middagstal om samhällets ökade behov av psykologi i olika former, gjorde också intryck.

”Intensivt och engagerat! Känns hoppfullt med tillväxten i förbundet.”

Patrik Lind, Närhälsan, Vårdcentralen i Angered

Gerty Fredriksson, Skåne som senior, tidigare Västra Götaland anställd inom BUP i Göteborg:

– Mycket intressant att lyssna till alla diskussioner även om det blev något jäktigt på slutet. Ovanligt disciplinerad kongress, troligen beroende på Birgits och Stefans eminenta ledning. Vid vissa andra kongresser har många ombud lämnat kongressen före dess slut på grund av att man dragit över tiden alltför mycket för redan bokade hemresor. Bra att så många yngre psykologer är fackligt aktiva så att det blir en bra blandning av olika åldrar.

Läs mer om kongressen på psykologtidningen.se

Hur kunde det bli så fel?

– Ny bok synar psykoterapin av Sture Bergwall

Den psykologiska behandlingen av Sture Bergwall har hamnat rejält i blåsväder. I en ny bok ställs framför allt en person, men även flera högt uppsatta psykologer, ansvariga för felbehandlingen, som även påstås ha lett till felaktiga morddomar. Läs här hur Anders Wahlberg och Per Magnus Johansson tänker runt det som skett.

I journalisten Dan Josefssons aktuella bok *Mannen som slutade ljuga. Berättelsen om Sture Bergwall och kvinnan som skapade Thomas Quick* (Lind & Co, 2013), ställs de högst relevanta frågorna: Hur kunde högt uppsatta psykologer och andra centrala personer runt Sture Bergwall vara så enigt övertygade under så många år att erkännandena till de bestialiska morden var sanna? Liksom att berättelserna om incest, mord och brutal misshandel från tidig barndom var upplevda – men förträngda – minnen som nu i terapin på Säter kommit upp till medvetandet?

Enligt författaren pekar svaret på denna stora gåta mot en person: Margit Norell, en vid den tiden 80-årig kvinna, som var både terapeut och/eller handledare åt flera centrala personer runt Sture Bergwall, däribland:

"Psykologin lider fortfarande av en tendens till förenklingar"

Birgitta Ståhle, chefspsykolog på Säter, chefsöverläkaren på Säter Göran Källberg samt Sven Å Christianson, psykologprofessor, som medverkade som sakkunnig vid flera rättegångar och som även var förordad av Riks-

P M Johansson

kriminalpolisen som konsult vid flera vallningar på mordplatser tillsammans med Sture Bergwall och utredarna. Margit Norell ska, enligt Josefsson, från sin mottagning i Stock-

holm, ha styrt psykoterapin av Sture Bergwall på Säter – vilken i sig ska ha haft avgörande inverkan på de rättsliga morddomarna.

Men vem var Margit Norell? Och hur representativ var hennes psykoterapi för psykoanalys och psykodynamiska teorier under den här tiden? Få psykologer verksamma i dag känner till henne eller hennes arbete. Enligt Per Magnus Johansson, själv psykoterapeut och psykoanalytiker med god kännedom om historiken och teorierna, och till helt nyligen ordförande i Etikrådet, var hon främst stor för några få.

– Hon levde med och i de konflikter som präglade den psykodynamiska/psykoanalytiska miljön i Stockholm under 1950- och 1960-talen. Hon lämnade Svenska psykoanalytiska föreningen i slutet av 1950-talet och bildade 1968 tillsammans med några andra psykoterapeuter Svenska föreningen för holistisk psykoterapi och psykoanalys. Hon var kritisk mot såväl den klassiska psykoanalysen, Sigmund Freud som sina tidigare kolleger. Hon blev knuten till en amerikansk läkare och psykoterapeut, Otto Allen Will, som arbetade med psykotiska patienter i intensiv psykoterapi. Hans teori skulle kunna betecknas som en form av anknytningsteori som betonar relationens betydelse för det terapeutiska resultatet. Denna teori övertog Norell. Hon hade ett begränsat antal elever och hennes teoretiska hållning tillhör inte huvudfåran inom den psykoterapi som brukar betecknas psykodynamisk.

Dan Josefssons bok har väckt stor uppmärksamhet.

Margit Norell kan ur flera synpunkter inte betraktas som psykoanalytiker.

Hur var det då möjligt att dessa högutbildade psykologer och läkare med stor erfarenhet inom området, lät sig påverkas så blint av henne, som uppenbarligen inte att särskilt starkt stöd bland forskare och i kåren, så att det till och med gick ut över rättssäkerheten?

Enligt nyvalde förbundsordförande Anders Wahlberg kan etiska riktlinjer, transparens och det nu antagna policydokumentet om evidensbaserad praktik motverka den här formen av negativt grupp tänkande. Men dessvärre utgör de ingen garanti för att det som händer på Säter inte händer igen.

Anders Wahlberg

– Vi kan inte se till att det inte händer, men med en öppen dialog där vi diskuterar etiska frågor, minskar risken. Den policy om evidensbaserad praktik som förbundets kongress

beslutade om i helgen är också en bra ledstjärna för att säkerställa kvalitet i behandling, säger Anders Wahlberg, som är nogra med att understryka att han ännu inte läst boken och heller inte har alla fakta för att uttala sig om vad som faktiskt hänt, utan uttalar sig generellt.

Per Magnus Johansson:

– Även människor med hög utbildning kan påverkas av en karismatisk person som har stor och okritisk tilltro till sin tolkning av verkligheten med hjälp av en psykologisk teori. Hög utbildning ger ingen immunitet gentemot påverkan. Historien har gett oss flera exempel, en del är skrämmande.

– Psykologin lider fortfarande av en tendens till förenklingar och ungdomlig entusiasm. Det finns en oreflekterad benägenhet att vilja skapa nya teorier, och tro på deras förmåga att förklara tidigare oförklarade fenomen. De psykologiska förklaringarna blir ensidiga, felaktiga och har alltför stora anspråk på att kunna förklara något som i sig är mångbottnat. Den avgörande frågan i det aktuella fallet är:

Varför hade det juridiska systemet inte en inneboende struktur som gjorde att den här typen av förenklade psykologiska teorier inte kunde ha en sådan påverkan på det juridiska beslutet? fortsätter Per Magnus Johansson.

Vad finns för etiska riktlinjer för psykologer som motverkar att något liknande händer igen?

– Ett akademiskt förhållningssätt är att bryta den psykologiska teori som den enskilda psykologen arbetar utifrån mot en annan teori och prövning för att skapa distans, och därigenom finna den hjälp som kritiskt kan belysa de slutsatser den egna teorin för fram. Man låter då en eller flera personer med kompetens, men från en annan utgångspunkt, problematisera den egna ståndpunkten. Det blir en second opinion, säger Per Magnus Johansson och fortsätter:

– Den akademiska principen att det bör finnas en kritisk granskning som utförs av ojäviga, kunniga och ansvarsfyllda personer, kan ibland upplevas som obehaglig men är icke desto mindre ett

konstruktivt förhållningssätt. Att tillåta en viss grad av osäkerhet i psykologiska utredningar och yttranden är ett rimligt förhållningssätt, och inte sällan visar det sig vara betydligt bättre än att förhastat lämna tvärsäkra svar och påståenden i så komplexa frågor som ofta är för handen på det psykologiska problemområdet.

Skulle en terapi/behandlingsform, som denna som fanns på Säter, kunna få samma genomslag i dag?

– Att vi påverkas av varandra och att en grupp lätt blir förblindad av sitt eget och inte tar in andra perspektiv är inte ovanligt och samtidigt också mänskligt. Sedan får det olika starka konsekvenser beroende på situationen. Som psykologer måste vi vara ödmjuka och se att liknande situationer kommer att uppstå. Om vi tappar den ödmjukheten kommer det att öka risken för upprepning, säger Anders Wahlberg. ●

Kajsa Heinemann

(Vi har sökt Sven Å Christianson men utan resultat.)

"MANNEN SOM
SLUTADE LJUGA"
RECENSERAS
PÅ SID 42

NYHET!

TESTA PÅ
KAMPANJ

Passa på, testa PsykBase i tre månader.
Är du inte nöjd, så betalar du inte!

PsykBase

Ett säkert journalsystem som används av 97% av de privata behandlarna i Norge.
Testa du med!

Besök www.psykbase.se eller ring 031-788 47 46 för mer information!

Socialminister Göran Hägglund delade ut priset till Siv Boalt Boëthius.

Siv Boalt Boëthius vinnare av Stora Psykologpriset: "Det känns oerhört hedrande och ganska ofattbart"

En överväldigad Siv Boalt Boëthius, psykolog och professor emerita, tog emot priset på 100 000 kr under en prisceremoni den 8 oktober på Berns salonger i Stockholm.

Text: Kajsa Heinemann Foto: Kenneth Hellman/Pearson

Siv Boalt Boëthius är den femte psykologen som får Stora Psykologpriset, ett pris som är instiftat av Pearson Assessment i samarbete med Sveriges Psykologförbund, och som delas ut årligen sedan 2009. Att hon var bubblande lycklig gick inte att ta miste på. Hela ansiktet sken upp när hon inför en fullsatt salong insåg, då socialminister Göran Hägglund som traditionsenligt delar ut priset läste upp juryns motive-

ring, att hon var årets pristagare.

– Tack så hemskt mycket, alla ni som har nominerat mig, juryn och dig faktiskt också, sa Siv Boalt Boëthius och vände sig till Göran Hägglund, som precis överlämnat den överdimensionerade prischecken på 100 000 kronor.

– Det är hedrande och ganska ofattbart att få dela den här upplevelsen med så många, och med min man som sitter här och som faktiskt är hjärnki-

rurg, fortsatte hon skrattande, den här gången vänd mot Per Naroskin, kvällens konferencier som tidigare skämtat lite elakt om just kirurger versus psykologer, varpå alla i publiken, inklusive Naroskin, skrattade med.

Själva syftet med Stora Psykologpriset är att uppmärksamma psykologer som genom sitt arbete bidrar till att förbättra människors livskvalitet och utveckla mänskliga resurser. Något ju-

Alla finalister: Siv Boalt Boëthius, Bo Hejlskov Elvén och Fredrik Gunnarsson och Håkan Wisung från företaget Psykologpartners.

ryn konstaterar att Siv Boalt Boëthius gör. Så här löd motiveringen: "Med sitt mångåriga arbete som praktiker och forskare har professor emerita Siv Boalt Boëthius bidragit till att sprida psykologisk kunskap till många olika yrkesgrupper. Hennes arbete inom organisations- och grupp-utveckling har varit en pionjärgärning som bland annat lett fram till en tvåårig utbildning i organisationspsykologi. Siv Boalt Boëthius har också under många år gjort avgörande insatser inom området terapi och behandling av barn och unga."

Dagen efter prisutdelningen når jag Siv Boalt Boëthius på telefon; hon sitter på tåget mot Göteborg där hon under dagen ska handleda.

Grattis! Berätta hur det känns!

– Tack! Jag känner mig mycket hedrad, firad och uppskattad! Igår var jag ganska övertygad om att jag inte skulle vinna, så jag var helt oförberedd. Jag vet inte om jag skärmade av mig, men jag satt och lyssnade på de andras föreläsningar som jag tyckte var mycket

intressanta. När jag sedan förstod att det var jag som vunnit blev jag alldeles pirrig och uppspelt, säger Siv Boalt Boëthius och fortsätter:

– Det känns stort att bli prisad för ett livsverk, så känns det i alla fall. Jag säger som min mamma sa när jag var ung: "Kvinnor följer inte alltid mäns karriärvägar, utan gör det som är spännande och roligt". Och så har det varit för mig. Jag har gjort det jag tycker är intressant och roligt, och ansträngt mig för att göra ett bra jobb. Jag har aldrig valt vägar av strategiska skäl.

Vad driver dig?

– Att förstå och fördjupa mitt kunnande. Jag tycker att så mycket är spännande. Och jag tycker att det är roligt med människor. Jag är nyfiken, det har jag alltid varit. Och att göra den här världen lite bättre. Om jag kan handleda en chef, en mellancheff eller en grupp, så tänker jag att jag har gjort den här världen lite bättre.

– Jag tror att jag är bra på att se vilka vägar som är framkomliga, och vilka som inte är det. Och jag vet av erfaren-

het att man måste vara flera för att det ska bli bra, du klarar dig inte ensam.

Vad ska du göra för prispengarna?

– Jag ska köpa en ny bil och en ny klänning, som jag ska ha på kungamiddag i Stadshuset. Jag hade inte tänkt köpa en ny, men nu ska jag göra det! ●

STORA PSYKOLOGPRISET

■ I juryn: Lars Ahlin, förbundsordförande för Sveriges Psykologförbund, Birgit Hansson, psykolog och tidigare förbundsordförande i Psykologförbundet och rektor för Polishögskolan i Stockholm, Örjan Salling, förbundsdirektör Sveriges Psykologförbund, Ing-Marie Wieselgren, överläkare i psykiatri vid Akademiska sjukhuset i Uppsala och psykiatrisamordnare vid SKL, och Catharina Mabon Tomic, vd Pearson Assessment.

■ Mer info: www.storapsykologpriset.se

Pearson delar ut priset för sista gången

Efter fem år väljer Pearson Assessment att inte längre dela ut Stora Psykologpriset.

Vad som händer med priset i framtiden är oklart. Ett av skälen är att Pearson uppnått sitt syfte, så prisets projektledare Åsa Magander.

Och så här står det på Pearsons hemsida: "Det har varit fem framgångsrika år då vi på

Pearson Assessment tillsammans med Sveriges Psykologförbund kunnat synliggöra en mängd viktiga insatser inom psykologin och sett framstående svenska psykologer motta priset. 2013 är det sista året som priset delas ut i regi av Pearson Assessment. Anledningen till det är att vi nu väljer att satsa våra resurser på andra projekt."

Vem som ska ta över stafettpinnen är i dagsläget inte klart. Men att priset har en framtid är förbundsordförande Lars Ahlin övertygad om:

– Absolut! Jag är övertygad om att Stora Psykologpriset får leva vidare. Det vore djupt olyckligt om man inte tog tillvara på den investering – att sprida psykologisk kunskap – som har gjorts.

Priset är nu efter fem år väl etablerat.

Siv Boalt Boëthius håller med:

– Jag är övertygad om att Psykologförbundet har ett stort intresse att se till att det får leva vidare. Det är viktigt att sådana här initiativ finns. Jag tycker verkligen att det finns många värddiga vinnare där ute! ●

Empati och följsamhet för framgångsrik

De flesta med OCD insjuknar i tonåren. Men det kan ta 15-20 år med symtom innan den drabbade får en diagnos och erbjuds behandling. I Stockholm finns två specialistmottagningar för vuxna med tvångssyndrom: Mottagningen för tvångssyndrom i Huddinge och Ångestenheten i Solna.

Text: **Peter Örn** Foto: **Peter Örn, Istockphoto, Colourbox**

Psykologerna Anna-Clara Hellstadius och Indra Windh på Mottagningen för tvångssyndrom vid Huddinge sjukhus visar i ett rollspel – Anna-Clara som patient och Indra som terapeut – den stegvisa processen att få en patient med tvångstankar om kontaminering att ex-

poneras för ett handfat på en toalett. Processen startar redan innan dörren till toaletten, den sker i små steg och med stor tvekan, Indra talar lugnande och förklarande med Anna-Clara som ändå backar, tvekar igen, tar små steg framåt och efter ett utdraget och mycket tidskrävande samspel mellan ”terapeut”

och ”patient” står de slutligen båda på huk vid handfatet och granskar eventuella fläckar på porslinet.

På min slutsats att rollspelet, mot bakgrund av den utdragna processen, måste ha speglat en patient med relativt svåra tvångstankar kommenterar de båda att, tvärtom, det här var någon

avgörande OCD-behandling

med tämligen lindriga tvångstankar.

Exponeringsövningar med responsprevention, ERP, tillämpas på såväl mottagningen som i patientens hem eller på offentliga platser. Terapeutens följsamhet och empatiska förmåga är avgörande för behandlingsutfallet och därför används även rollspel som ett led i rekryteringen av nya psykologer till Mottagningen för tvångssyndrom.

– Exponeringsövningarna handlar om att bjuda in tvångstankarna för att i nästa steg lära sig hantera dessa. Terapeutens färdighet spelar en stor roll för hur exponeringen läggs upp, och många patienter hittar även på egna övningar, säger Indra Windh.

– Förhoppningen är att patienten ska bli sin egen ”terapeut”. Men målsättningen är långtifrån alltid total symptomfrihet, ett rimligt mål kan ibland vara att minska tvångstankar och tvångshandlingar med 50 procent.

Vid båda specialistmottagningarna i Stockholm för vuxna med tvångssyndrom är det läkare som ställer diagnos och som sedan tillsammans med psykologerna beslutar om behandlingsinsatser. Ofta handlar det om en kombination av medicinska och psykologiska

insatser, berättar Anna-Clara Hellstadius.

– Det finns ingen motsättning mellan det medicinska och psykologiska synsättet på OCD, snarare handlar det om ett bra teamarbete där de olika perspektiven befruktar varandra. Men det psykologiska perspektivet på mottagningen är mycket starkt, KBT är förstahandsval vid behandling och ibland med farmakologiskt stöd, säger Anna-Clara Hellstadius.

Eftersom det ofta finns en samsjuklighet vid OCD, så som OCD i kombination med missbruk, generaliserat ångestsyndrom eller depression, är det naturligt att en psykiater med dennes bredare medicinska kompetens gör en första bedömning av patienten, menar Anna-Clara Hellstadius, innan patientfallet tas upp på en gemensam behandlingskonferens.

– Under behandlingskonferensen är både läkare och psykolog föredragande och då kan vi komma fram till ett gemensamt beslut.

Om det efter läkar- och psykologbesök, och resultaten från den inledande bedömningen då bland annat den diagnostiska intervjun MINI och ett flertal skattningssskalor ingår, fort-

farande råder oklarheter huruvida patienten verkligen har OCD kan patienten erbjudas en utvidgad beteendeanalys med fem sessioner. Det kan även bli aktuellt om det är oklart huruvida patienten förmår ta till sig en psykologisk behandling.

På Ångestenheten vid Karolinska universitetssjukhuset i Solna är det främst en resursfördelningsfråga att läkare gör den första bedömningen, berättar psykolog Johanna Linde.

– Flaskhalsen hos oss är KBT-behandlingen, därför är det bra att läkare gör den första grundläggande bedömningen och träffar patienten från en till tre sessioner innan patienten diskuteras på en patientkonferens. Men även vi psykologer träffar patienten som ett led i den diagnostiska bedömningen, säger Johanna Linde, och fortsätter:

– Patienterna står oftast redan på SSRI-medicinering när de kommer till oss, eller väljer att prova både SSRI-medicinering och KBT samtidigt. Har de inte redan någon behandling så erbjuds de alltid båda alternativen.

För många patienter är det först under gruppbehandlingen som de tydligt

Psykologerna Anna Clara Hellstadius (t.v) och Indra Windh på Mottagningen för tvångssyndrom demonstrerar i ett rollspel exponering med responsprevention. Terapeutens följsamhet är avgörande för behandlingsutfallet och därför används rollspel även som ett led i rekryteringen av nya psykologer till mottagningen.

Tvångstankar om dörrlås och kontaminering tillhör de vanligaste vid OCD.

förstår att de delar problemen med tvångstankar med andra, och då själva börjar våga tala om sina tankar och tvångshandlingar. Båda specialistmottagningarna för vuxna i Stockholm kombinerar gruppbehandling med individuell behandling.

Psykolog Johanna Linde, Ängstenheten:

– Speciellt om det handlar om "oacceptabla tankar", så som att man kanske har tvångstankar om att skada någon eller sexuella tvångstankar om barn – tankar som ofta är förknippade med starka känslor av skam – kan behandling i grupp vara ett sätt att ta udden av skammen. Andra fördelar med gruppformatet är att patienten upplever hur andra i gruppen gör framsteg och det motiverar ofta en själv att våga gå vidare.

Gruppbehandlingen pågår i tio veckor och kombineras med individuella terapeutledda övningar med exponering med responsprevention. Även anhöriga och närstående som blivit involverade i tvånget kan bjudas in och delta

"Förhoppningen är att patienten ska bli sin egen terapeut"

i delar av behandlingen. Vid Ängstenheten anordnas också regelbundet anhörigutbildningar som syftar till att lära ut ett stöttande och funktionellt förhållningssätt.

Vid Ängstenheten har man satsat

på ett intensivt behandlingsprogram; totalt tillbringar patienten 4,5 timmar per vecka med terapeuten, antingen i grupp eller enskilda övningar.

– Behandlingsupplägget är i stort sett likartat oberoende på subgrupper av OCD och vi skapar inte olika grupper beroende på typ av tvångstankar. Problemen är ju likartade och dessutom kan en och samma patient ha olika typer av tvångstankar. Men själva exponeringsövningarna styrs ju naturligtvis av vilken typ av tvångstankar det handlar om, säger Johanna Linde.

Varje individuell övning med exponering med responsprevention ska vara en personlig utmaning för patienten, men med utgångspunkten att patienten i förväg själv ska tro att hon klarar av att genomföra övningen. För en patient med tvångstankar om exempelvis pedofili kan det handla om att röra sig i miljöer med barn.

– En sådan exponering kan innebära att vara i kontakt med barn utan att be om återförsäkringar i form av frågor som "såg du att jag inte rörde vid barnet på ett olämpligt sätt", säger Johanna Linde.

Tvångstankar om kontaminering, samt om kontroll av spisplattor, dörrlås etc, tillhör de vanligaste bland OCD-patienter, och en viktig del av behandlingen måste därför ske i patientens eget hem. Den rutin för hembesök som Mottagningen för tvångssyndrom i Huddinge utarbetat gör det nu möjligt att genomföra exponering med responsprevention i hemmet med enbart en terapeut, även om den första bedömningen i hemmet alltid görs av

två terapeuter. Anna-Clara Hellstadius förklarar:

– För terapeuten handlar det om rutiner för att upprätthålla den egna säkerheten, vilket i praktiken innebär att terapeuten skickar ett sms till jouren inför hembesöket, och ytterligare ett sms när hembesöket är avslutat. Kommer det inget sms efter det att hembesöket kan förväntas vara avslutat finns det rutiner för hur jouren ska agera.

De kanske svåraste OCD-patienterna att behandla är sådana som levt med sina tvångstankar under många år och där problemen genomsyrar det mesta personen gör, och nu förväntas agera på ett sätt de inte gjort så länge de kanske kan minnas, berättar Johanna Linde på Ängstmottagningen.

– Intellekтуellt så förstår patienten betydelsen av att arbeta med problemen, men har ändå svårt att initialt i behandlingen se något positivt med den eftersom den väcker mycket ångest och belöningen kommer långt senare. Känslan av att det återstår så mycket efter det att man reducerat en del av problemen gör att det kan vara svårt att hålla ut, säger Johanna Linde.

– Det är därför viktigt att exponeringsövningarna går i linje med patientens mål och att patienten snabbt kommer i kontakt med naturliga positiva förstärkare.

Det finns även remitterade patienter som inte förmår jobba med problematiken i den utsträckning som krävs.

– Suget efter att få genomföra tvångshandlingarna kan vara mycket starkt. Ritualen fungerar ju ångestdämpande

"Behandlingsupplägget är i stort sett likartat oberoende på subgrupper av OCD".

Johanna Linde

för stunden och är själva motorn i problemet.

Efter det att behandlingen avslutats görs en bedömning av resultatet med hjälp av skattningsskalor, och har patienten gjort vissa framsteg men inte nått så långt som förväntat erbjuds patienten möjlighet till en förlängd individuell behandling.

Ångestenheten i Solna tar emot mellan 300 och 400 nybesök per år. En utvärdering av behandlingsresultatet som gjordes 2012 av en medicinstuderande på Ångestenheten och innefattade ett oselektat urval på 31 patienter, visade att 83 procent av patienterna uppnådde ett lyckat resultat (en sänkning av poäng i checklistan Y-BOCS på mer än 30 procent).

Vid Mottagningen för tvångssyn-

drom i Huddinge avslutas behandlingen då man uppnått minst 50 procent symtomreduktion, eller då psykolog och läkare bedömer att de inte kan hjälpa patienten ytterligare med tvångsproblematiken.

– 50 procent kan ändå vara en stor reduktion som innebär att patientens vardag fungerar bättre. Vissa patienter kan till och med uppnå total symtomfrihet, säger Anna-Clara Hellstadius, och fortsätter:

– Vi kan så gott som alltid hjälpa till att höja både livskvalitet och funktionsförmågan hos våra patienter.

Det är just de tydligt synbara effekterna på livskvaliteten som gör arbetet med tvångssyndrom så stimulerande, säger Johanna Linde på Ångestenheten:

– När behandlingen ger resultat

blir förändringarna i patientens liv så enorma stora. Det är det som gör arbetet med den här patientgruppen så roligt.●

MOTTAGNINGAR FÖR OCD:

■ **Specialistmottagningarna** för tvångssyndrom tar emot patienter med svåra och medelsvåra problem. Lättare tvångsproblematik kan normalt hanteras av primärvården.

Utöver de två vuxenmottagningarna i Stockholm finns två specialistmottagningar som tar emot barn- och ungdomar med tvångssyndrom: Prima OCD samt BUP Signal.

Läs även om forskning om internetbaserad-KBT vid OCD på sid 34.

Läs mer om tvångssyndrom

Om och om och om igen är en handbok för behandlare som vill erbjuda KBT-behandling vid tvångsproblem. Psykolog Sandra Bates har varit behandlingsansvarig vid OCD-Centret i Uppsala sedan 2004, psykolog Anna Grönberg arbetar i privat praktik med klientarbete, utbildning och handledning sedan 1980-talet och har bland annat genomfört ett projekt med intensivbehandling vid tvångsproblem.

Om och om och om igen beskriver hur man skapar en heltäckande bild av klientens tvångsproblem, hur man motiverar till behandling och steg för steg hur behandlingen går till.

OM OCH OM OCH OM IGEN

Att behandla tvångsproblem med KBT
Av Sandra Bates och Anna Grönberg
Natur och Kultur (2010)

Fri från tvång är den första svenska självhjälp-boken för tvångsproblem. Psykologerna Mia Asplund och Elin-Love Rosengren arbetar båda med tvångsproblematik, Mia Asplund på Ångestenheten vid Karolinska universitetssjukhuset, och har skrivit en bok som främst riktar sig till personer med lättare och medelsvåra tvångsproblem.

Boken innehåller även praktiska övningar baserade på KBT. För närstående ger *Fri från tvång* förståelse för tvångsproblem och tips om hur du kan vara till hjälp.

FRI FRÅN TVÅNG

steg för steg med kognitiv beteendeterapi
Av Mia Asplund och Elin-Love Rosengren
Natur och Kultur (2012)

LEDAREN

Anders Wahlberg, psykolog och förbundsordförande

FOTO: ULRICA ZWENGER

”Min roll som ordförande är självklart att synas”

Psykologförbundets kongress 2014 har avslutats. En kongress som fortlöpte med en god stämning, många engagerade ombud och kreativa dialoger – idéer har det aldrig varit brist på när det gäller psykologer som samlas för att diskutera! Nu handlar det om att omsätta de nya idéerna i praktik.

Att som ny ordförande ha fått förtroendet att vara med och leda detta arbete känns både spännande och inspirerande. Det har i skrivande stund bara gått fyra dagar sedan kongressen avslutades och redan nu har jag haft många intressanta samtal, tidningsintervjuer och mailväxlingar kring vad som behöver göras.

Min roll som ordförande är självklart att synas, påverka, diskutera och föra fram våra frågor och inte minst vår kompetens och betydelse för ett fungerande samhälle. Tack och lov är det inte ett ”en-persons”-arbete utan vi behöver alla hjälpas åt i stort och smått. Varje litet möte med arbetsgivare, politiker, företag eller människor i allmänhet har betydelse. Ju fler som vet vad vi kan och vilken roll vi kan spela, desto bättre kan vi bidra till samhället.

Inte alltför sällan får jag frågan om vad förbundet gör i olika frågor. Ibland kan jag svara, ibland måste jag ta reda på det, men jag ställer nästan alltid en fråga tillbaka: ”Vem är förbundet?”

Med en förbundsstyrelse, ett kansli och medlemmar engagerade i olika råd och föreningar kommer vi att komma en bit, men inte hela vägen. Det är vi tillsammans som ett förbund som kan åstadkomma storverk.

”Vi ska med stolthet beskriva vad vi kan erbjuda”

Nu står vi inför ett valår. En valrörelse där de stora frågorna, som oftast, kommer att handla om arbete, skola, vård och omsorg. Förhoppningsvis får miljön också betydelse i valrörelsen. Alla de centrala frågorna kommer att ha med psykologi att göra, inte bara den psykiska ohälsan. Även miljöfrågor och frågor kring ekonomi spelar an på psykologin där vi företräder viktig kunskap.

Att vi fortsätter att misshandla vår miljö har med psykologi att göra,

hur vi fattar beslut kring ekonomi har med psykologi att göra. Det är viktigt då vi ska marknadsföra oss att vi breddar våra tankar så att det inte bara handlar om traditionella psykologfrågor.

Vi får samtidigt som förbund inte bli spretiga i vår uppvaktning av politikerna. Inom förbundet är psykiatri och psykisk hälsovård prioriterad just nu. Inte för att de är mer viktiga än någon annan del av den psykologiska kompetensen utan för att vi ser att vi just nu har största möjligheten att komma vidare där.

Det fokus jag önskar vi ska ha i påverkansarbetet är vad vi som psykologer kan erbjuda samhället både vad gäller behandling och förebyggande arbete. Vi ska inte stå med mössan i hand och be om bättre villkor. Vi ska med stolthet beskriva vad vi kan erbjuda för att bidra till ett bättre och mer hälsosamt samhälle. När politiker och arbetsgivare förstår det, och att de måste vara rädda om oss, kan vi mer framgångsrikt kräva bättre villkor.

Tillsammans med stolthet över vårt yrke och vår kompetens kan vi gå ut för att påverka, i stort och smått.

Anders Wahlberg

NYTT FRÅN FÖRBUNDET

Psykologförbundet har

10 655

 medlemmar
i oktober 2013

Rekordmånga besök på Psykologiguiden

10 300 besök fick Psykologiguiden här-omdagen. Gå in där du också och rekommendera gärna förbundets webbportal om psykologi och psykisk hälsa.

Årets löneenkät...

...landar i din mejlbox i nästa vecka. Ditt svar hjälper oss i arbetet för bättre löner. Dina kontaktuppgifter med aktuell e-postadress uppdaterar du på www.psykologforbundet.se

Nya hedersledamöter

Gunn Johansson och Henry Egidius utsågs vid kongressen till hedersledamöter. Henry Egidius, 88 år, uppdaterar dagligen det psykologilexikon som finns på Psykologiguiden. Ändå är han mycket överraskad över utnämningen:

– Jag tror det handlar om *Psykologilexikonet*. 2009 fick jag veta att förbundet skulle digitalisera det lexikon som jag skrivit för Natur och Kultur. Jag insåg att i och med att det ligger på nätet måste jag ju hålla det aktuellt.

Psykologilexikonet har 8 000 ingångar eller huvudrubriker. Men inom varje text finns olika termer man kan söka så det blir totalt 20 000. Om man söker en psykologisk term på Google så kommer orden i *Psykologilexikonet* upp som ett av de första och därmed hamnar man också på Psykologiguiden. Lexikonet behöver ständigt uppdateras. Det är ett heltidsarbete för Henry. Men i våras tog han ledigt för att omarbeta boken *Vägen till specialist för läkarutbildningen*. Den handlar bland annat om relationen läkare och patient och om framtiden.

– Man måste vara förberedd på att allt om tio år inte kommer att se ut som i dag, säger han.

Henry Egidius är med sin tid och ligger också steget före. Hans förlag blev förskräckt när han redan 1984 lämnade in manus från datorn.

– Det tog tio år innan de vände sig, säger han.

Henry började studera till psykolog 1944 och blev

Henry Egidius

FOTO: ULRICA ZWENGER

Gunn Johansson

psykolog inom pedagogiken. Han var amanuens, skolpsykolog, lektor i pedagogik och sekreterare i olika utredningar. År 2000 blev han hedersdoktor i medicin. Han har också författat många böcker, de psykologiska kunskaperna har han haft väldigt glädje av.

5-600 ord är väldigt eftersökta i *Psykologilexikonet*. Men vilket är då det mest eftersökta ordet?

– Det är ordet *behaviourism*, svarar Henry. Men psykoanalysen går sakta uppåt.

Henry Egidius fortsätter att uppdatera, föra in engelska uttalsbeteckningar och etymologiska förklaringar till orden. Det kommer, som han säger, nya stjärnor som vill ha sin egen terminologi.

– Det finns mycket kvar att göra. Det är spännande! avslutar han.

Den andra hedersledamöten kongressen utsåg är Gunn Johansson som gjort

betydande insatser för att sprida den arbetspsykologiska kunskapen. Inte minst genom hennes engagerande arbete i flera internationella psykologikongresser i Stockholm. Gunn blev väldigt glad och stolt över utmärkelsen, särskilt med tanke på att hon som forskare egentligen aldrig utövat psykologyrket.

– Jag uppfattar det som en bekräftelse på Psykologförbundets aktiva strävan att vårda och utveckla samverkan med den psykologiska forskningen, säger hon.

– Jag är också glad för att mitt hedersledamötskap uppmärksammar arbets- och organisationspsykologin. Eftersom så stor andel av psykologkåren har sin kompetens inom de kliniska områdena är det värdefullt att vår kunskap om den friska, aktiva människan också ges utrymme. Detta gäller inte minst omvärldens bild av psykologin och psykologerna.

Susanne Bertman

Hallå där!
JOEL RUTSCHMAN

Blev kongressen som du tänkte?

– Kongressen tog några bra och viktiga beslut. Det var väl ungefär vad jag förväntade mig skulle hända. Däremot blev jag positivt överraskad över hur trevligt det var att diskutera fackliga frågor med kolleger från hela landet. Begreppet kongress hade jag nog förknippat med en lite torrare atmosfär – helt felaktigt visade det sig!

Var det viktiga frågor som diskuterades?

– Absolut! Specialistordningen, förbundets organisation, förbundets arbete med hbtq-frågor och psykologers arbetsmiljö bland annat. Kanske borde vi ha pratat mer om hur förbundets skenande utgifter för den fackliga verksamheten ska förstås och hanteras. Det blir en viktig fråga för den nyvalda förbundsstyrelsen under de kommande tre åren.

För Nytt från förbundet svarar press- och informationsansvariga
Susanne Bertman:
susanne.bertman@psykologforbundet.se

FRÅGA OMBUDSMANNEN

Har du en fråga om anställning, arbetsmiljö eller avtal?

Mejla: tidningen@psykologforbundet.se

FRÅGA:

Jag har förstått att man får samma villkor (kollektivavtal med mera) oavsett om man är medlem i förbundet eller inte. Varför ska jag då vara med? Är det bara för att vara "solidarisk" då eller?

SVAR:

En arbetsgivare som är bunden av ett kollektivavtal är normalt skyldig att tillämpa detta i förhållande till samtliga anställda oavsett om dessa är fackligt anslutna eller inte. Det här framförs ibland som ett "motargument" till ett medlemskap, det vill säga att man kan få samma förmåner ändå, och liksom "åka snålskjuts". Men det är viktigt att tänka på att det är resurserna som vi får in via medlemsavgifterna som betalar vårt kontinuerliga arbete för bättre villkor i kollektivavtalen och till exempel våra utbildningar av lokala förtroendevalda där vi kan arbeta för att bli en stark motpart till arbetsgivaren.

Antalet medlemmar är också en viktig fråga för legitimiteten i de krav vi ställer – kan vi säga att vi företräder psykologerna krävs naturligtvis att vi har merparten av dem med oss!

Den svenska modellen bygger på att arbetsmarknadens parter drar fram riktlinjer för lönesättning och anställningsförhållanden genom kollektivavtal. Själva lagstiftningen hos oss är ganska begränsad (jämfört med andra länder). Systemet bygger på att det finns en stark motpart till arbetsgivaren och att man löser många situationer och konflikter genom förhandlingar och utan att dra in advokater, stat och domstol.

En viktig medlemsförmån är förstås rätten att bli företräd gentemot arbetsgivaren vid en tvist, det vill säga det juridiska stöd som Psykologförbundet ger i sådana situationer. Och även om man skulle kunna köpa en tjänst av en arbetsrättsjurist på stan (observera att ett normalt advokat-

arvode kostar cirka 2 000 kronor i timmen, oftast mer), så kan man inte komma åt själva förhandlingsrätten på annat sätt än genom ett fackligt medlemskap.

Förhandlingsrätten, det vill säga både rätten att påkalla förhandling och skyldigheten för arbetsgivaren att komma till förhandlingsbordet, ger en möjlighet att den vägen försöka lösa eventuella problem, och den tillkom-

"Viktig medlemsförmån är förstås rätten att bli företräd gentemot arbetsgivaren vid en tvist"

mer fackförbundet. Den kan man inte komma åt som "icke ansluten", utan då kvarstår bara att betala en egen jurist och sedan gå domstolsvägen för den som vill ha rättelse.

Nikki Vagnér

Jurist och förhandlingschef

NYA SPECIALISTER:

Jesper Hermansson. Område: Arbets- och Organisationspsykologi, inriktning: Organisationspsykologi. **Vetenskapligt arbete:** Roll och personligt förhållnings-sätt på jobbet – en studie av konsekvenser på hälsa.

Liria Ortiz. Område: Klinisk psykologi, inriktning: Psykologisk behandling/Psykoterapi. **Vetenskapligt arbete:** Till spelfriheten! Kognitiv beteendeterapi vid spelberoende.

Kristina Byström. Område: Klinisk psykologi, inriktning: Funktionshindrens psykologi. **Vetenskapligt arbete:** The

meaning of pets for children with autism: the parents' perspective.

Robin Åkerlund. Område: Klinisk psykologi, inriktning: Psykologisk behandling/Psykoterapi. **Vetenskapligt arbete:** An Empirical Evaluation of Dialectical Behavior Therapy Skills Training for Residential Treatment Center Staff.

Daniela Lambert. Område: Klinisk psykologi, inriktning: Psykologisk behandling/Psykoterapi. **Vetenskapligt arbete:** Om målsättning och måluppfyllelse i KBT. Vad vill patienter uppnå och mår de bättre när de uppnår sina mål?

Katrin Bernstad. Område: Klinisk

psykologi, inriktning: Psykologisk behandling/Psykoterapi. **Vetenskapligt arbete:** Oroliga småbarnsföräldrar med svårigheter att trösta – två fallstudier av en mindfulnessintervention.

Anna Pardo. Område: Klinisk psykologi, inriktning: Psykologisk behandling/Psykoterapi. **Vetenskapligt arbete:** Implementering av psykologiska behandlingsmetoder i psykiatrisk verksamhet.

Annica Hjertqvist. Område: Klinisk psykologi, inriktning: Psykologisk behandling/Psykoterapi. **Vetenskapligt**

arbete: Psykoterapi vad är det? Lekmäns tal och föreställningar om psykoterapi.

Frina Riley. Område: Klinisk psykologi, inriktning: Psykologisk behandling/Psykoterapi. **Vetenskapligt arbete:** Effekter av Imagery rescripting vid social fobi.

Richard Stenmark. Område: Klinisk psykologi, inriktning: Psykologisk behandling/Psykoterapi. **Vetenskapligt arbete:** Kunskapsbaserad handledning – Ett begrepp med relevans.

Fler specialister på sid 29

12 aktiva yrkesföreningar arbetar inom Sveriges Psykologförbund. För att visa vad de gör och för att rekrytera fler medlemmar presenterar föreningarna sig i *Psykologtidningen*. Sedan fem år tillbaka har yrkesföreningarna ett nätverk som träffas och diskuterar gemensamma frågor. Nätverket vill framför allt lyfta professionsfrågorna i förbundet.

YRKESFÖRENINGARNA PRESENTERAR SIG:

Nystart för yrkesförening för alla privatpraktiker

Yrkesföreningen för Privatpraktiserande Psykologer inom Psykologförbundet (PPP) har fått en ny styrelse med stora ambitioner. Alla privatpraktiserande psykologer ska känna sig välkomna, skriver ordförande Lennart Melander.

Föreningens målsättning är att verka för att överbrygga avstånden mellan olika skolbildningar av psykoterapi. Vi tror att vi har något att lära av varandra och att det lönar sig att samarbeta. Vi betonar psykologers gemensamma intressen. Vi vill underlätta för psykologer att arbeta med psykoterapi och psykologisk behandling i privat regi genom:

att verka för att förbättra de ekonomiska villkoren för privatpraktiserande psykologer

att arrangera fortbildningar som är särskilt utformade för psykologer som arbetar, eller vill arbeta i privat regi.

Det finns stor efterfrågan på psykoterapi i privat regi, men svårigheter med finansieringen innebär ofta ett hinder. Många fler psykologer skulle vilja arbeta i privat praktik om det fanns större möjligheter att försörja sig på detta sätt. Flertalet psykologer som arbetar privat gör det på deltid. Många skulle gärna utvidga sin praktik om de ekonomiska förutsättningarna skulle förbättras. Det är viktigt för PPP att hitta sätt att åstadkomma detta.

Föreningens medlemmar kan få råd av styrelsen och andra i föreningen när det gäller företagsspecifika frågor, som val av företagsform, ersättningsnivåer, marknadsföring med mera.

Styrelsen i PPP: Maud Nevrell, Louise Boman och Lennart Melander, ordförande.

För att kunna försörja sig som privatpraktiker behöver man ha många strängar på sin lyra. PPP:s kursverksamhet vill bidra med stimulans och

”Vi vill underlätta för psykologer att arbeta med psykoterapi i privat regi”

inspiration till att utveckla den egna privata verksamheten – att våga tacka ja till uppdrag även inom nya områden. Att gå på kurs tillsammans med andra psykologer är roligt och tydliggör det som är gemensamt. Med samma bakgrund som utgångspunkt blir också inhämtandet av ny kunskap särskilt effektivt.

Som ett led i den nya inriktningen kommer yrkesföreningen att anordna en kurs för psykologer som arbetar med familjeterapi/familjerådgivning, eller är intresserade av att göra det.

Denna utbildning kommer att genomföras den 26-28 april 2014 i Vence i Frankrike. Kursledare är Magnus Ringborg, psykolog, psykoterapeut, specialist i klinisk psykologi. Kursen tar upp såväl traditionella metoder som EFT. Mer information om denna kurs finns på förbundets hemsida under ”yrkesföreningar”.

För mer information om yrkesföreningen PPP eller om denna kurs, mejla: pppsverige@gmail.com

Lennart Melander
Psykolog och ordförande i PPP

På gång i Psykologförbundet

PSYKOLOG- & YRKESFÖRENINGAR

Psykologer för döva och hörselskadade, PHD, inbjuder till studiedagar

Tid: 4-5 februari 2014.

Plats: Hörselskadades Riksförbund, HRF, Gävlegatan 16, 113 84 Stockholm.

PROGRAM

Tisdag den 4 februari:

08.30- 09.30 Välkommen till 2014 års studiedagar! Välkomstfika och praktisk information.

09.30-12.30 Workshop i Acceptance and Commitment Therapy, ACT. Erfarenheter från Dövblindteamet och Dövteamet i Stockholm. Maria Midbøe och Sofia Pettersson, psykologer på Dövteamet och Dövblindteamet i Stockholm.

12.30-13.30 Lunch

13.30-16.30 Björn Lyxell professor HEAD, Hans-Erik Frölander, forskare HEAD, Cecilia Henricsson forskare HEAD. Presentation av den forskning HEAD gör inom området hörselnedsättning, dövhet och dövblindhet i relation till kognitiv, språklig och kommunikativ utveckling. Vidare om Theory-of-Mind och dövblindhet utifrån en studie om Alströms syndrom samt rapport från konferens i USA om arbete kring familjer med barn med dövblindhet.

16.45 Föreningens årsmöte
18.30 Gemensam middag.

Onsdag 5 februari

09.00-10.00 Hörselhabiliteringen barn och ungdom Karolinska Universitetssjukhuset. Hur de arbetat med att föra in barnperspektivet på kliniken.

10.00-10.30 Kaffe

10.30-12.30 Hjärnan, kognition

och hörsel: frågeställningar relaterade till utredningar av personer med dövhet/hörselnedsättning. Jude Nicholas, licensed clinical neuropsychologist (PsyD), at Statped Vest center for special needs education, and at Haukeland University Hospital in Bergen, Norge

12.30-13.30 Lunch

13.30-14.30 Forts. Jude Nicholas

14.30-15.30 Kaffe. Avrundning, avslut och utvärdering av studiedagarna 2014.

Önskemål om innehåll i nästa års studiedagar.

Anmälan: Senast fredag 3 januari 2014 till: anna-maija.reivila@spsm.se

Kostnad: 2 500 kr (för medlemmar i PDH), 3 000 kr (övriga), betalas in i samband med anmälan till föreningens PG 4944748-5. Ange vänligen om du vill ha särskild kost eller är i behov av hörseltekniska hjälpmedel. Teckenspråkstolk bokar du själv.

Frågor besvaras av: Maria Midbøe maria.midboe@sll.se
Anna-Mia Widengren annamia.widengren@vll.se
Birgit Andersson birgit.k.andersson@ltdalarna.se

Förslag på hotell i närheten: Elite Palace Hotel, S:t Eriksgatan 115, tel. 08-509 228 00 och Hotell Oden, Karlbergsvägen 24, tel. 08-457 97 00.

Seniorer, norra:

Vad: Gunilla Bohlin fördjupar ett specialområde i sin barnforskning, om till exempel ADHD, som hon inte alls hann med vid föregående presentation.

Tid: tisdag 5 november kl 14-16.

Plats: Preliminärt på Blåsenhus

Föranmälan: hans@hansaberg.se eller 073-183 03 65

Seniorer, södra:

Vad: Psykolog Christina Bergman föreläser om hennes erfarenheter av habilitering och rehabilitering av barn och ungdomar.

Tid: måndag 18 november kl 15.30-17.00.

Plats: Institutionen för psykologi, Lund, konferensrum P 124.

Seniorer, östra:

Vad: "Ideellt arbete- vi gör nytta- våga vara volontär!", Margareta

Lindqvist och Birgitta Svanberg om sitt engagemang inom Stadsmissionen.

Tid: Onsdag 20 november kl 16.45.

Plats: Psykologförbundets lokaler, Vasagatan 48, Stockholm.

Ta med dig något att äta, vin finns till självkostnadspris.

Seniorer, västra:

Vad: "Arbetspsykologins utveckling och ställning under senare år", psykolog och psykoterapeut Gunvor Bergquist, ledamot av specialistrådet informerar.

Tid: onsdag 27 november kl 14.30-16.30

Plats: Konferensrummet, våning 4, Psykologiska institutionen Haraldsgatan 1, Göteborg.

Vi ses kl. 14.00 för en kopp kaffe i kafeterian

KALENDARIUM

November

Seniorerna, norra, möte	5
Seniorerna, södra, möte	18
Seniorerna, östra, möte	20
SNPF:s riksstämma	21-22
Seniorerna, västra	27

December

Seniorerna, södra och västra, jullunch	11
Seniorerna, norra och östra, jullunch	17

2014

Februari

PHD, studiedagar	4-5
------------------	-----

VILL DU LÄSA ELLER LADDA NER äldre artiklar ur Psykologtidningen

GÖR DÅ SÅ HÄR:

Gå in på www.psykologtidningen.se

GÅ TILL: Artikelsök

Sedan söker du på: författare, titel eller ämne (i rullningslistan).

SEDAN PÅ: Öppna artikel.

NYA MEDLEMMAR:

Ellen Saverman, Göteborg
Hanni Beronius, Göteborg
Cecilia Behrns, Kullavik
Katriina Olsson, Göteborg
Johanna Hallinder, Växjö
Evelina Bergvall, Växjö
Magnus Lindh-Rengifo, Malmö
Jay Amarasinghe, Växjö
Johanna Westblom, Örebro
Gabriella Öström, Örviken
Maja Andersson, Umeå
Mathilda Delefors Hedberg, Umeå
Jonas Molinder, Göteborg
Erika Haegermark Nilsson, Umeå
Christer Fridolfsson, Umeå
Sara Laitinen, Uppsala

Gustav Frölich, Flogsta
Pia Rosling, Uppsala
Elisabeth Westerlund, Uppsala
Yukey Wang, Uppsala
Linnéa Daun, Uppsala
Maja Granström, Uppsala
Anna Persson, Lund
Henrik Wiman, Uppsala
Nicklas Renger, Huddinge
Elin Hansson, Uppsala
Frida Malmberg, Uppsala
Claudia Wottle, Uppsala
Karin Kihlander, Uppsala
Agnes Hellgren, Uppsala
Anna Larnebring, Stockholm
Anna Oremark, Uppsala
Erik Bohjort, Uppsala
Adam Trulsson, Uppsala

Fler

NYA SPECIALISTER:

Poa Samuelberg. **Område:** Klinisk psykologi, inriktning: Psykologisk behandling/ Psykoterapi. **Vetenskapligt arbete:** Traumafokuserad kognitiv beteendeterapi med förskolebarn som utsatts för sexuella övergrepp – en pilotstudie.

Lovisa Hällgren. **Område:** Klinisk psykologi, inriktning: Neuropsykologi. **Vetenskapligt arbete:** Datoriserad arbetsminnesträning vid förvärvat hjärnskada.

Fredrik Björk. **Område:** Klinisk psykologi, inriktning: Neuropsykologi. **Veten-**

skapligt arbete: Association Between Cognitive Function and Working Time in Parkinson's Disease Patients of Working Age.

Malin Pauli. **Område:** Klinisk psykologi, inriktning: Neuropsykologi. **Vetenskapligt arbete:** Kognitiva funktioner vid psykopati. Fokus på faktormodeller.

Johanna Larsson. **Område:** Klinisk psykologi, inriktning: Neuropsykologi. **Vetenskapligt arbete:** Identitetsutveckling hos unga kvinnor med Aspergers syndrom.

Här hittar du alla som arbetar inom Sveriges Psykologförbund

Serviceområden:

- **Förhandlingar/arbetsrätt**
08-567 06 400
- **Professionsjuridik**
08-567 06 400
- **Profession**
08-567 06 400
- **Information**
08-567 06 400
- **Organisation, administration**
Ansökan om medlemskap, 08-567 06 430
Medlemsregister, 08-567 06 430
Medlemsförsäkringar, 08-567 06 407
Organisation, stadgefrågor m m,
08-567 06 407
- **Psykologföretagarna**
08-567 06 460

Kansli

- **Postadress:** Box 3287, 103 65 Stockholm
- **Besöksadress:** Vasagatan 48
- **Telefon:** 08-567 06 400
Växeln öppen: 8.30–12 och 13–17 (fred – 16.30)
- **E-post:**
post@psykologforbundet.se
- **E-post till personal:**
fornamn.efternamn@psykologforbundet.se
- **Fax:** 08-567 06 499.
- **Psykologförbundets hemsida:**
www.psykologforbundet.se
- **Plusgiro:** 373267-4
Bankgiro: 767-2066
- **Direktnummer till personalen:**
Susanne Bertman, 08-567 06 413,
mobil 070-96 76 413,
press- och informationsansvarig.

Carl Johan Brunnerbäck, 08-567 06 454, assistent.
Lena Busck, 08-567 06 414, ombudsman.
Camilla Damell, 08-567 06 402, förbundsjurist.
Berit Emilsson, 08-567 06 404, assistent.
Carl-Axel Holmberg, 08-567 06 414, tjänstledig.
Maria Lindhe, 08-567 06 477, professionsansvarig.
Peter Lundgren, 070-694 27 28, webb-redaktör.
Mahlin Lenerius, 08-567 06 407, förbunds-sekreterare.
Leif Pilevång, 08-567 06 410, ombudsman.
Örjan Salling, 08-567 06 441, mobil 070-96 76 441, förbundsdirektör.
Emily Storm, 08-567 06 406, ansvarig för Psykologiguiden.
Linda Solberg, tjänstledig
Nikki Vagnér, 08-567 06 412, förhandlingschef.

Förbundsstyrelsen

- **E-post till förbundsstyrelsen:**
fornamn.efternamn@psykolog.net
- Anders Wahlberg, ordförande,
08-567 06 401, 0709-67 64 01.
anders.wahlberg@ppab.eu
- Kerstin Twedmark, 1:e vice ordförande,
0708-55 48 87, kerstin.twedmark@telia.com
- Ulrika Sharifi, 2:e vice ordförande
0730-98 22 20, ulrika.sharifi@liv.se
- Thomas Drost, thomas.drost@psykolog.net
073-702 47 70

Björn Hedquist, bjorn@hedquist@kbtinsti-tutet.se, 08-644 91 80
Patrik Holmberg, holmberg.patrik@gmail.com, 073-739 26 23
Martina Holmbom, martina.holmbom@jll.se, 0660-51 175
Kristina Pollack, pollack.kristina@gmail.com, 08-767 82 29
Anna Sandell, anna.sandell@stenungsund.se, 030-420 119
Magnus Rydén, magnus.ryden@arbetsfor-medlingen.se, 070-395 55 569
Sara Renström, sara.renstrom@hotmail.com, 08-708 95 75 studerandedamot
Per Fallén, falleniusper@gmail.com, 073-98 21 661 studerandedamot

Förhandlingsansvariga

www.psykologforbundet.se/facklig information

Etikrådet

Kristina Taylor, ordförande,
0760-08 86 53.
Ann-Christine Cederquist, vice ordförande,
0706-24 63 53.
Birgitta Johansson Niemelä,
018-611 42 84.
Seppo-Matti Salonen, 031-747 89 63
Anita Wäster, 010-487 07 21
Bo Hejlskov Elvén, 040-12 51 13

Specialistrådet

Håkan Nyman, ordförande,
0704-92 11 70,
hakan.nyman@neuropsykolog.com.
Ulla-Britt Selander, sekreterare,
08-642 58 34, ulla-britt.selander@comhem.se

Carl Åborg, arbets- och organisations-psykologi, 08-744 42 89
Mats Leffler, klinisk psykologi,
031-21 88 11
Bengt Sonesson, klinisk psykologi/
neuropsykologi, 046-13 80 79,
bengt.g.sonesson@gmail.com
Ingela Palmér, pedagogisk psykologi,
0730-97 89 04, ingela.palmer@live.se

Studeranderådet

Johanna Olsson, delat ordförandeskap.
Annie Whittam, delat ordförandeskap.

Vetenskapliga rådet

Lennart Melin, ordförande,
lennart.melin@psyk.uu.se

IHPU – psykologiutbildarna AB

Box 3287, 103 65 Stockholm.
E-post: ihpu@psykologforbundet.se
VD: Örjan Salling, 0709-67 64 41

Henrik Johansson, 08-567 06 409,
utbildningsledare

Berit Emilsson, 08-567 06 404,
assistent

Psykologföretagarna

Box 3287, 103 65 Stockholm
psykologforetagarna@psykologforbun-det.se, 08-567 06 460
Hemsida: www.psykologforetagarna.se

STP – stiftelsen för tillämpad psykologi

Box 3287, 103 65 Stockholm
Eva Bergvall, 0707-61 20 26,
eva.bergvall@stadshuset.goteborg.se

Internetbaserad behandling inom allt fler diagnosområden

Under de senaste 15 åren har en intensiv forskning bedrivits kring internetbaserad psykologisk behandling och svenska forskare har i hög grad deltagit i utvecklingen. Här ger **Gerhard Andersson** och **Per Carlbring**, båda professorer i klinisk psykologi, en introduktion till internetbaserad psykologisk behandling och en bild av kunskapsläget just nu.

Internetbaserad psykologisk behandling utvecklades under senare delen av 1990-talet och har till stor del utgått från kognitiv beteendeterapi (KBT). Det finns flera olika former av internetbaserad behandling och i denna artikel beskriver vi vägledad självhjälp via internet.

Vägledad internetbehandling bygger på tidigare forskning kring vägledad självhjälp där behandling ges via textmaterial, och vägledning sker antingen via telefon eller fysiska träffar. När den-

na behandlingsform överförs till internet byter man ut böcker mot hemsidor och textfiler som kan laddas ned (Andersson, 2009). Stödet sker via "e-postkorrespondens" i ett slutet krypterat system snarare än via möten och telefonsamtal. Många har i dag en snabb och fast bredbandsuppkoppling vilket gör att internetbaserad KBT kan innehålla både ljud, bilder och filmer. De senaste 10 åren har även datasäkerheten skärps. Många system för internetbehandling liknar det

man stöter på när man ska betala sina räkningar på internet, det vill säga det krävs dubbel inloggning (inklusive engångslösenord via SMS) och ingen kommunikation mellan behandlare och klient sker utanför behandlingsplattformen. All datatrafik är krypterad liksom informationen i databaserna. Den modell vi har fastnat för i Sverige är således något som kan beskrivas som vägledad självhjälp via internet, där en identifierad behandlare ger stöd och vägledning under hela behandlingen.

Behandlingsinnehållet i programmen är i hög grad uppbyggt utifrån det som sker i evidensbaserad psykologisk behandling i ett vanligt behandlingsrum: manualiserade behandlingar som är avgränsade i längd och omfattning. Inte sällan baseras behandlingarna på tidigare självhjälpböcker inom KBT, men även andra psykoterapiinriktningar. En jämförelse kan vara nätbaserat lärande, eller att gå en distanskurs.

Liknar en forskningsstudie

Ett sätt att beskriva internetbaserad behandling är beskriva vad som kan hända för en deltagare i en forskningsstudie. Vi redovisar sedan de kliniska tillämpningarna som ibland kan skilja sig i viss mån. I en typisk forskningsstudie annonserar vi efter deltagare när väl undersökningen har granskats och godkänts av etikprövningsnämnden.

Låt oss för enkelhetens skull anta att det rör sig om en behandlingsstudie gällande depression. Deltagaren tar del av informationen rörande studien, anmäler därefter sig och ger informerat samtycke (en blankett skickas in via post då identifierande information inte ska finnas på nätet). Därefter får personen fylla i skattningsskalor som i detta fall kan röra depression, ångest, livskvalitet och en del andra aspekter som exempelvis sjukvårdshistorik och sjukvårdskonsumtion. Alla skattningsskalor fylls i via internet, vilket har visat sig möjligt utan förlust av de psykometriska aspekterna. Men självskattad ohälsa behöver kompletteras med en intervju eftersom svar på skattningsskalor inte fullt ut kan motsvara det man får fram i en semistrukturerad intervju. Dessutom finns det även aspekter som kan missas i skalorna.

När väl alla presumtiva deltagare intervjuats går vi igenom intervjuerna med medicinsk expertis tillgänglig ifall det rör sig om specialområden. De flesta av oss som forskar är psykologer samt psykologer och terapeuter under utbildning, och då kan kompletterande information behövas kring frågor gällande differentialdiag-

nostik och medicinering eller eventuell samtidig somatisk problematik. De deltagare som erbjuds plats i studien informeras därefter om detta och de som exkluderas får ett personligt brev med en rekommendation. De allra flesta som exkluderas går inte ens vidare till intervju, så det rör sig om ett fåtal som trots screening på nätet sedan inte visar sig vara lämpliga för studien.

Väl med i studien får deltagaren inloggningsuppgifter till det krypterade kontakthanteringssystemet och tilldelas även en behandlare som sedan följer deltagaren genom behandlingen. Behandlingen är sedan upplagd i avsnitt/moduler som motsvarar ungefär ett kapitel i en bok vad gäller informationsmängd.

Varje modul följs av hemuppgifter som skickas in via kontakthanteringssystemet. I depressionsfallet inleds behandlingen med psykoedukation, och de efterföljande modulerna rör beteendeaktivering, arbete med tankar samt andra inslag så som mindfulness och återfallsprevention. Totalt rör det sig ofta om 7-12 moduler, och behandlingstiden brukar vara mellan 8 till 15 veckor. Här bör det påpekas att behandlingsprogrammen ser lite olika ut. I en variant skräddarsyr vi exempelvis behandlingen utifrån klientens problematik och preferenser. I det fallet så är några moduler gemensamma, det vill säga alla går igenom inledningen och avslutningen. Men däremellan kan det se olika ut. Detta är en logisk utveckling med tanke på att klienter kan ha olika problem. För den som har sömnproblem blir det således bra att ta med moduler kring detta. För den som inte har dessa svårigheter vore detta emellertid omotiverat.

Behandlarstödet en viktig del

Behandlarstödet är ett viktigt inslag. Vi vet att det brukar ta ungefär 10-20 minuter per klient och vecka att ge vägledning. Kontakten med klienten sker asynkront, det vill säga man svarar inte i realtid. Detta gör det möjligt att kolla upp saker och eventuellt konsultera kollegor vid oklarheter. En viktig aspekt av internetbehandling är att klienter skiljer sig åt i hur mycket stöd de behöver. En del går igenom behandlingen utan några större problem och då behövs inte så mycket stöd. För andra kan det behövas en större insats med utvidgade förklaringar av behandlingsinnehållet.

Internetbehandling leder lätt till avhopp. Därför blir det viktigt att ha tydliga ramar för behandlingen och en deadline för avslut. Initialt såg vi stora avhopp i våra studier, men när vi började

”Viktigt med tydliga ramar och en deadline”

med inplanerade telefonuppföljningar minskade frekvensen och är nu inte större än de man ser i vanliga behandlingsstudier. Det är inte helt lätt att komma med i en studie och när man väl är med är vi tydliga med vad deltagandet innebär. Självfallet har man alltid rätt att hoppa av men i våra tidiga undersökningar såg vi att det sällan var på grund av missnöje man försvann. Det var snarare så att man glömde bort programmet eller hade för mycket annat att göra.

När väl behandlingstiden lider mot sitt slut ber vi deltagaren fylla i skattningsskalor på nytt och sedan intervjuas personen kring symtom och upplevelser av behandlingen.

Starkt forskningsstöd

Forskningsstödet för internetbaserad behandling är mycket omfattande, vilket sannolikt kan förklaras av att det är lättare att rekrytera deltagare via internet och att det går relativt enkelt att revidera behandlingsinnehållet. Utöver den forskning vi bedrivit här i Sverige, med randomiserade kontrollerade studier för flera olika problemområden, finns det en intensiv forskning i andra länder där särskilt Australien och Holland märks.

Inom det *psykiatriska området* har flera studier genomförts i Sverige (Hedman, Ljótsson, & Lindfors, 2012). Det finns exempelvis flera studier kring depression som visar att KBT via internet med behandlarstöd kan fungera lika bra som att träffa en behandlare. Även skräddarsydd internetbehandling har prövats med framgång för depression med samsjukliga besvär. En lite oväntad utveckling har varit att vi i Sverige även utvecklat och prövat psykodynamiskt inriktad internetbe-

handling för depression. I vår första studie fann vi starka effekter vilket talar för att internetbehandling även fungerar för andra behandlingsinriktningar än KBT, exempelvis psykodynamisk be-

handling (Johansson, et al. 2012). En annan intressant utveckling av internetbehandling är en studie där vi fann att återfall i depression kunde bromsas. Vi har även studerat långtidseffekter och jämfört internetbehandling mot gruppbehandling där vi även inkluderade en 3-årsuppföljning. I bägge fallen fann vi stöd för antagandet att behandlingen ger resultat även på lång sikt.

Utöver depression har vi även genomfört flera studier inom ångestområdet. Vi började med paniksyndrom och gick sedan vidare med

social ångeststörning, specifik fobi, generaliserad ångestsyndrom, hälsoångest, tvångssyndrom och posttraumatiskt stress. I flera studier har vi även undersökt effekten av skräddarsydd internetbehandling vilket inte minst motiveras av den omfattande samsjukligheten mellan de olika ångeststörningarna. Vi har utöver detta jämfört internetbehandling med sedvanlig KBT, undersökt långtidseffekter samt prövat psykodynamisk internetbehandling för generaliserad ångestsyndrom. För social ångest har även effekter av uppmärksamhetsträning testats. Den sistnämnda studien kunde inte belägga att behandlingen var effektiv, det vill säga uppmärksamhetsträning var inte bättre än placebo. För vägledd internetbehandling är dock resultaten ofta goda och inte sällan erhålls lika bra resultat som när man träffar en terapeut. Vi har även kunnat visa att internetbehandling är ett kostnadseffektivt alternativ som sparar pengar för samhället, vilket praktiskt skulle kunna innebära att fler kan få vård med bibehållen budget.

Inom det *somatiska området* har omfattande forskning bedrivits av vår grupp. Det började med huvudvärk, vilket var den första internetstudien i Sverige. Vi gick sen vidare med tinnitus, insomni, smärta, erektil dysfunktion, hörselnedsättning, irritable bowel syndrome (IBS), inkontinens, sekundära psykologiska problem i samband med cancerdiagnos och några områden till där det pågår forskning. Av intresse kan vara att vi prövat acceptansinriktad KBT för tinnitus och funnit att även denna form tycks fungera via internet. Vad gäller jämförande studier finns det än så länge få publicerade, men i en tinnitusstudie fann vi att internetbehandling var lika effektiv som gruppbehandling för tinnitusbesvär.

Som säkert framgår i denna uppräknings av områden där vi i Sverige genomfört randomiserade kontrollerade studier så finns det omfattande stöd för att vägledd internetbehandling har god effekt. Men vi vet betydligt mindre om verkningsmekanismerna. Exempelvis finns det inte mycket som talar för att den terapeutiska alliansen har betydelse trots att den skattas högt av de som går igenom behandlingen. Vad gäller prediktorer för utfall är data spretiga. En stor andel av forskningen kring internetbehandling har varit kvantitativ. Det finns dock några kvalitativa studier där vi exempelvis i en publicerad studie kring upplevelser av depressionsbehandling fann att deltagarna kunde gå igenom programmet på olika sätt.

Mest förvånande var att det fanns en grupp som tycktes gå igenom hela programmet som

**”Inte sällan erhålls
lika bra resultat
som när man
träffar terapeuten”**

”läsare”, vilka inte ändrade sina beteenden utan tog del av behandlingen mer passivt. Studien var viktig då den gav en kompletterande bild av vad som sker i internetbehandling.

Fungerar i ordinär vårdmiljö

De studier som omnämndes i förra avsnittet är nästan alla genomförda genom att vi annonserat efter deltagare. Detta brukar kallas för efficacy-studier. En fråga som då infinner sig är hur pass väl internetbehandling fungerar om man ger den i en mer ordinär vårdmiljö. I flera studier har vi testat detta. Den första gällde tinnitusbehandlingen som funnits som behandlingsalternativ i Uppsala sedan år 1999. I denna så kallade ”effectiveness-studie” fann vi minskade tinnitusbesvär. Tinnitusverksamheten i Uppsala är sannolikt världens första reguljära internetbehandling i sjukhusmiljö.

Några år senare satte enheten för internetpsykiatri igång (www.internetpsykiatri.se), vilket är en mer omfattande verksamhet som riktar sig mot patienter i Stockholm. Även denna verksamhet har publicerat data som visar att behandlingen fungerar i den kliniska miljön, exempelvis för paniksyndrom och social ångeststörning. Överlag finns det än så länge färre studier kring internetbehandling i reguljär vård, men data från internetpsykiatrin visar goda resultat vilka kommer att publiceras.

Framtida utvecklingsmöjligheter

Det finns självfallet kunskapsluckor vad gäller internetbehandling. Än så länge har mycket av forskningen gällt olika diagnosgrupper inom psykiatri och somatik, men det finns andra problemområden för vilka behandling behöver utvecklas. Vad gäller beroendeproblematik finns visserligen forskning kring spelberoende, men det finns mer kvar att göra vad gäller alkohol och narkotikaberoende där det än så länge inte finns så mycket svensk forskning vad gäller vägledad internetbehandling.

Ett andra område är behandling för personer som inte har svenska som modersmål. I vår grupp har vi översatt och prövat behandling för nedstämdhet på kurdiska och även genomfört studier i andra länder i samarbete med forskare där (Rumänien, Tyskland och Sydafrika).

Ett tredje område som vi nyligen börjat arbeta med är våldsutsatta personer. Här funderar vi i banor kring motiverande samtal via internet samt även behandling för personer som tidigare varit i en våldsam relation.

Forskningen om barn och ungdomar samt äld-

re personer är än så länge eftersatt. Preliminära internationella resultat talar för att behandlingen fungerar för barn och äldre. Det finns även en relaterad forskning som visar att föräldraträning kan förmedlas via internet.

Ett femte område där det föreligger kunskapsluckor gäller andra former av behandling än KBT. Det finns nu några studier kring andra behandlingsformer som exempelvis psykodynamisk terapi, men det är ännu få studier. Här kan det vara värt att påpeka att behandlingen för hörselhandikapp samt även studien kring inkontinens inte utgick från KBT.

En sjätte utmaning inför framtiden är att integrera internetbaserade bedömningar och behandlingar med sedvanliga terapeutiska insatser. Med andra ord förutspår vi att man i framtiden kommer att blanda nätbaserade och klinikbaserade insatser. Vi har nyligen utvecklat ett nätbaserat behandlingsstöd för KBT samt hörselrehabilitering. Programmet fungerar som stöd i behandlingen där exempelvis målformulering och kommande hemuppgifter finns med. Både klient och behandlare har tillgång till systemet. Detta kan hjälpa till med strukturerad och manualiserad behandling samt även underlätta uppföljningar. Än så länge har systemet bara prövats i en öppen pilotstudie med lovande resultat.

Slutsatser

Det är tydligt att internetbehandlingen kan fungera och även vara lika effektiv som när man träffar en behandlare. Men vi vet ännu inte vilka klienter internetbehandling passar för och det är främst textbaserade behandlingar som har prövats vilket begränsar generaliserbarheten. Vi kan även dra slutsatsen att internetbehandling fungerar för vuxna. Därför blir det en viktig uppgift inför framtiden att utveckla behandling för barn och ungdomar. Äldre personer och de som inte har svenska som modersmål är andra grupper för vilka internetbehandling skulle kunna anpassas. ●

FÖRFATTARNA

Gerhard Andersson, professor i klinisk psykologi, Linköpings universitet och Karolinska institutet

Per Carlbring, professor i klinisk psykologi vid Stockholms universitet

REFERENSER

Andersson, G. (2009). Using the internet to provide cognitive behaviour therapy. *Behaviour Research and Therapy*, 47, 175-180.

Hedman, E., Ljótsson, B., & Lindefors, N. (2012). Cognitive behavior therapy via the Internet: a systematic review of applications, clinical efficacy and cost-effectiveness. *Expert Review of Pharmacoeconomics*

and Outcomes Research, 12, 745-764.

Johansson, R., Ekblad, S., Hebert, A., Lindström, M., Möller, S., Pettit, E., Poysti, S., Holmqvist-Larsson, M., Rousseau, A., Carlbring, P., Cuijpers, P., & Andersson, G. (2012). Psychodynamic guided self-help for adult depression through the Internet: a randomised controlled trial. *PLoS ONE*, 7 (5), e38021.

Internet-KBT ger *nya möjligheter* för *OCD-patienter*

Internetbaserad KBT har liknande effekter för patienter med OCD som traditionell KBT. Det visar **psykolog Erik Andersson** i den första studien i sitt slag. Nu öppnar sig möjligheter att nå en stor grupp med OCD som i dag inte får någon behandling.

Psykolog Erik Andersson, Mot-tagningen för tvångssyndrom vid Huddinge sjukhus och doktorand vid Karolinska institutet, har inom ramen för sitt doktorandarbete genomfört flera studier med internetbaserad KBT för OCD-patienter. Både en pilotstudie med 23 patienter [1] och en uppföljande randomiserad kontrollerad studie med drygt 100 OCD-patienter [2] är publicerade i vetenskapliga tidskrifter. Ytterligare en delstudie pågår, i vilken internetbaserad KBT kombineras med läkemedlet D-Cykloserin. Han disputerar i september 2014.

Men de resultat som redan framkommit visar med stor sannolikhet att internetbaserad KBT kan komma att bli ett viktigt behandlingsverktyg i framtiden för den stora grupp patienter som i dag inte får någon behandling. Många bor på orter som inte erbjuder specialistbehandling, och dessutom drar sig en stor andel patienter från att söka hjälp på grund av skamkänslor. Brittiska och amerikanska studier har visat att endast fem procent av drabbade vuxna får behandling med KBT, vilket är

förstahandsval för behandling av OCD.

– En anledning är att det finns för få psykologer inom hälso- och sjukvården som erbjuder traditionell KBT-behandling. Men samtidigt innebär behandling på sjukhus att patienten inte är i sitt "riktiga liv", vilket är en nackdel för OCD-patienter vars tvångstan-
kar och ritualer tilldrar sig i hemmet, på offentliga platser, etc, säger Erik Andersson, och fortsätter:

– Därför borde självhjälpsbehandling vara ett bra alternativ. Men självhjälpsböcker utan terapeutstöd har visat sig fungera dåligt för OCD-patienter, och idén med internetbaserad KBT är att ge den input som många kan behöva för att fullfölja en självhjälpsbehandling och genomföra de övningar med exponering med res-

ponsprevention som terapin bygger på.

För att ta reda på om internetbaserad KBT överhuvudtaget var möjligt för OCD-patienter genomförde Erik Andersson först en pilotstudie med 23 patienter. Behandlingen gavs under 15 veckor med stöd av en psykolog, och innefattade psykoedukation, kognitiv omstrukturering och exponering med responsprevention. En psykiater mätte effekten i form av resultat på Y-BOCS-skalan (Yale-Brown Obsessive Compulsive Scale) före och efter de 15 veckorna. Även patienternas självskattade förändringar av symtom beaktades i resultatet.

– **Över 60 procent** av patienterna hade kliniskt signifikanta förbättringar och

”Över 60 procent hade kliniskt signifikanta förbättringar”

drygt 40 procent uppfyllde inte längre kriterierna för OCD, säger Erik Andersson.

När det nu stod klart att internetbaserad KBT kunde vara en tänkbar behandling vid OCD påbörjades en rekrytering av patienter från hela landet till en större randomiserad kontrollerad studie. Till sin hjälp hade Erik Andersson fyra psykologstudenter som han särskilt utbildat för uppgiften. Samma internetbaserade KBT-program som vid pilotstudien skulle användas. Över 200 individer från hela landet intervjuades. De med extrem OCD (med tvångshandlingar som upptog mer än åtta timmar per dag) gallrades bort.

– Slutligen återstod 101 patienter, varav hälften slumpmässigt valdes till behandlingsgruppen, hälften till kontrollgruppen. De vanligaste tvångssyndromen var överdriven renlighet, kontroll- samt symmetritvång. Två tredjedelar var kvinnor, vilket motsvarar den andel som söker traditionell vård för OCD, säger Erik Andersson.

Behandlingen består av 10 moduler med omkring 100 sidor, och sträcker sig över tio veckor. För att patienten ska kunna gå vidare i behandlingen måste varje modul klaras av i rätt ordning, och alla uppgifter måste genomföras. Det handlar om att i text beskriva sina tvångstankar och ritualer, övningar med exponering med responsprevention, etc. Det ingår även en Mp3-fil som gör att patienten kan lyssna på behandlingen i stället för att läsa text. Tre gånger per vecka hörde den behandlande psykologen av sig online.

– Om patienten inte hörde av sig själv ringde psykologen upp och hörde efter hur det gick, på så vis höll vi också kvar patienterna i studien vilket

innebar ett obefintligt bortfall. Normalt är bortfallet omkring 20 procent vid den här typen av behandlingsstudier, säger Erik Andersson.

Kontrollgruppen hade kontakt med samma psykologer via internetmodulen, men fick inte någon självhjälptext eller aktiva KBT-interventioner.

Resultatet enligt Y-BOCS-skalan och patienternas självskattade förbättring hade 60 procent i den behandlade gruppen minimalt med kvarvarande OCD-symtom, vilket överensstämmer med resultaten vid traditionell KBT. Varje terapeut avsatte i genomsnitt 129 minuter per patient under hela behandlingstiden. Vid traditionell KBT är motsvarande tid mellan 540 och 900 minuter per patient.

Men för en relativt stor grupp, 40 procent, uppnåddes inte några betydande förbättringar av behandlingen. Nu återstår att undersöka varför vissa patienter med OCD inte svarar på internetbaserad KBT.

– Grad av symtom verkar inte styra hur bra det går i behandlingen. Vi har bland annat sett att effekten generellt sett ökar ju mer symtom patienten har. Men det finns vissa typer av tvångssyndrom då behandlingen fungerar sämre, bland annat symmetritvång och tvångstankar som neutraliseras med mentala ritualer, säger Erik Andersson, och fortsätter:

– Mentala ritualer, som är vanligt vid exempelvis sexuella tvångstankar, är mer abstrakta och dessa patienter svarar sämre på alla former av psykologisk behandling.

Studien är den första i sitt slag i världen, och innan internetbaserad KBT kan bli ett etablerat verktyg i hälso- och sjukvården krävs fler liknande studier. Nyligen publicerades ytterligare

Psykolog Erik Andersson.

en studie av australiensiska forskare som ger stöd för metoden [3].

– Det finns en rad fördelar med internetbaserad KBT vid OCD. Vid traditionell KBT kan man som terapeut förklara och tro att patienten förstår, när han eller hon egentligen inte alls förstått. Vid internetbaserad KBT måste patienten svara på frågor, vilket är en garanti för att man faktiskt tagit till sig informationen. Dessutom är internetbaserad KBT mer flexibel, och man kan som terapeut arbeta mer intensivt eftersom man inte behöver avsätta lika mycket tid för varje patient, säger Erik Andersson.

– I dag saknas det också psykologer inom hälso- och sjukvården som har tillräcklig kunskap för att arbeta på rätt sätt med traditionell KBT för OCD-patienter. Det krävs mycket utbildning för att arbeta med den här patientgruppen. ●

Peter Örn

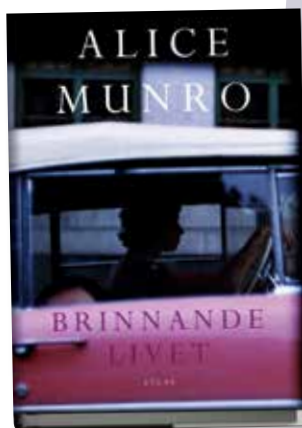
REFERENSER

- (Referens 1 och 2 fritt tillgängliga i fulltext)
Andersson E, Ljótsson B, Hedman E, et al. (2011). Internet-based cognitive behavior therapy for obsessive compulsive disorder: a pilot study *BMC Psychiatry*, 11, 125. Doi:10.1186/1471-244X-11-125
- Andersson E, Enander J, Andrén P, et al. (2012). Internet-based cognitive behavior therapy for obsessive compulsive disorder: a randomized controlled trial. *Psychological Medicine* 1-11. Doi:10.1017/S0033291712000244
- Wootton B M, Dear B F, Johnston L, et al. (2013). Remote treatment of obsessive-compulsive disorder: A randomized controlled trial. *Journal of Obsessive-Compulsive and Related Disorders* 2(4), 375-384. Doi:10.1016/j.jocrd.2013.07.002

Litteratur förbättrar Theory of mind

Att läsa skönlitteratur ökar förmågan att läsa ansiktsuttryck och sätta sig in andra människors tankar, känslor och avsikter, det som kallas *Theory of mind*. Det visar en amerikansk studie som publicerats i den ansedda tidskriften *Science*. Den här förbättringen har visat sig mätbar och resultaten har upprepats i försök med ett par hundra personer.

Försökspersonerna fick läsa 10-15 sidor skönlitteratur, utvald bland vinnare av amerikanska litteraturpris, samt motsvarande textmängd ur populärlitteratur och facklitteratur. Sedan testades försökspersonernas förmåga att läsa andras ansiktsuttryck. Efter att de läst de skönlitterära texterna ökade förmågan

Årets nobelpristagare i litteratur, Alice Munro och hennes senaste novellsamling *Brinnande livet*.

att läsa ansiktsuttryck med 2-5 procent, en statistiskt signifikant förbättring. Motsvarande förbättring noterades inte efter att de läst populärlitteratur eller facklitteratur.

Forskarnas förklaring till

resultaten är att skönlitteratur är mer komplicerad och oförutsägbar än exempelvis populärlitteratur, det utmanar läsarens egen kreativitet vilket i sin tur leder till en uppövad *Theory of mind*. ●

MRI förklarar bevarat minne

En bevarad funktion i framför allt hippocampus och frontala cortex gör att vissa äldre behåller sin minnesförmåga bättre. Det visar en doktorsavhandling av Sara Pudas på Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet. Men individuella skillnader i minnesförmåga från unga år kan också ha betydelse för hur hjärnan fungerar när vi åldras.

Sara Pudas baserar sina data på 400 personer inom Betulaprojektet och som genomgått magnetresonanstomografi. Äldre personer som bevarat sin minnesförmåga hade lika god hippocampusfunktion som unga individer.

Titel: *Brain characteristics of memory decline and stability in aging: Contributions from longitudinal observations*. ●

Dold psykisk ohälsa hos flyktingbarn

En stor andel barn i flyktingfamiljer har ofta psykologiska problem som föräldrarna inte är medvetna om. Men den psykiska hälsan förbättras efter professionella familjesamtal. Det visar en ny doktorsavhandling i barn- och ungdomspsykiatri av Gunilla Jarkman Björn vid Linköpings universitet.

Gunilla Jarkman Björn har studerat flyktingfamiljer med minst ett barn i åldern 5-12 år och som kom till Sverige från kriget i Bosnien-Herzegovina under

åren 1992-1995. Barnen genomgick psykologiska test och föräldrarna intervjuades om sina barns psykiska tillstånd. 13 barn undersöktes med Erica-metoden, där de får uttrycka sig genom lek i sandlådor. Resultaten jämfördes med en grupp svenska barn som genomgått samma psykologiska test. Familjeterapierna filmades och samtalen analyserades kvalitativt.

Mer än hälften av familjernas barn hade psykologiska problem som föräldrarna

inte var medvetna om. Men deras psykologiska välbefinnande förbättrades efter tre professionella familjesamtal. För att kunna hantera komplexiteten och dynamiken i familjer som kommer från krogzoner måste vi lyfta fram barnens och föräldrarnas individuella perspektiv, kommenterar Gunilla Jarkman Björn sina resultat i ett pressmeddelande.

Avhandlingens titel är *Refugee children and families; Psychological health, brief family intervention and ethical aspects*. ●

Stressade gravida dricker mer

Kvinnor som upplever stress, ångest och depression är mer benägna att dricka alkohol under graviditeten. Det visar forskning från Norges folkhälsoinstitut. Bland de som försökte bli gravida var det endast 7 procent som följde regeringens råd att avstå helt från att dricka alkohol. Resultaten kan hjälpa vårdpersonal att identifiera kvinnor som löper förhöjd risk att missbruka alkohol under graviditeten, uppger forskarna bakom studien. ●

ESSÄ

MARTA CULLBERG WESTON
& BILLY LARSSON

Hur kan psykologisk kunskap bidra i klimatfrågan?

Psykologer har stora möjligheter att hjälpa människor att inse allvaret i klimathotet. Detta eftersom hindren för att hantera klimatfrågan till övervägande del är psykologiska, skriver Marta Cullberg Weston och Billy Larsson. ►

Isamband med att FN:s femte klimatrappport presenterades i Stockholm i slutet av september konstaterade arbetsgruppens ordförande Thomas Stocker att vi människor har ett val: Vi kan stoppa den globala uppvärmningen på 1,5 grader jämfört med förindustriell tid om vi vill. I en kommentar till detta i radions Vetandets Värld instämde Michael Tjernström, professor i meteorologi vid Stockholms universitet, och framhöll "Det är teoretiskt vetenskapligt möjligt, men det kräver väldigt dramatiska förändringar i vårt sätt att leva och inte i morgon eller om 10 år utan nu."

Eftersom vi egentligen vet en hel del om vilka förändringar som behöver vidtas för att minska utsläppen men ändå inte gör det, kan man beskriva hindren för att hantera klimatfrågan som övervägande psykologiska. Vi menar därför att psykologer har en särskild roll att spela för att åstadkomma en samhällsomställning

som bidrar till att stabilisera klimatet, genom att kunna ge bidrag på tre områden: hindren för att förstå klimathotet, hur

effektiv klimatkommunikation bör ske och hur lösningar ska se ut som förmår vända den nuvarande utvecklingen i klimatfrågan.

Hinder

Klimatjournalisten Mark Lynas (2007) noterar att hela det väster-

ländska samhället (och de flesta andra också) är baserat på en central förnekandemekanism, nämligen *förnekandet av våra resursbegränsningar på jorden*.

Detta är inte svårt att förstå som psykolog. Vi vet att människor inte reagerar särskilt klokt på vetenskaplig information om hot. Vi är fortfarande stenåldersmänniskan med snabba reaktioner om någon närmar sig med en påk. Att då ta sig an nya problem, som att naturens resurser inte är oändliga eller att mänsklig aktivitet skadar atmosfären, passar oss inte. Vår hjärna är inte utvecklad för att hantera diffusa hot vars konsekvenser ligger långt i framtiden. Koldioxid och andra växthusgaser är inget vi ser med blotta ögat och då får vi svårt att ta informationen på allvar och veta vad vi ska göra med den.

Dessutom är vi vanedjur och när vi har vant oss vid att köra bil till arbetet och åka söderöver på vintern vill vi inte ge upp detta. Att våra konsumtionsvanor bidrar till klimatkrisen vill vi inte heller ta in. Livsstilsförändringar är därför inte populära. Eftersom vi är dåliga på att offra kortsiktig njutning för långsiktig nytta, försöker vi förneka vårt ansvar för det som händer.

Vi är inte heller så rationella som vi tror. Vår hjärna gör oss mindre väl rustade att ta in vissa typer av information. Psykologiska forskare, bland annat Daniel Kahneman och Amos Tversky, har undersökt "kognitiva fällor" och visat på olika typer av felslut. Några sådana är:

1. Fixering vid nuet = status quo bias.

Vi människor är fokuserade på hur saker fungerar i nuet och har svårt att tänka oss att situationen ska kunna förändras drastiskt. Framför allt har vi svårt att tänka oss att det som aldrig

hänt förr kan hända. Ett skakande exempel är de judar som trängdes ihop i ghetton och som länge vägrade tro på informationen om förintelsläger. Det är också problemet med de klimatförändringar som blir fallet om vi inte kan begränsa växthuseffekten – människor tror helt enkelt inte att det kan vara möjligt, eftersom de inte har erfarenhet av att något liknande.

2. Gradvisa förändringar är svåra att ta på allvar.

Klimatförändringarna sker i relativt långsamt tempo, därför är risken stor att vi vänjer oss vid dem snarare än förebygger dem. Man brukar säga att en groda som släpps ned i kokande vatten hoppar ur, medan en groda som läggs i kallt vatten som sakta värms upp blir kokt. Det är inte en korrekt bild av hur grodor reagerar, men illustrerar hur vi människor fungerar. När vi inte blir alltför alarmerade är risken stor att vi fortsätter som förut med potentiellt katastrofala följder.

3. Systemtröghet. Vi tenderar att tro att det existerande samhällssystemet är "det enda tänkbara". Här behöver människor hjälp att inse att det finns många olika sätt att organisera ett samhälle och att vårt ekonomiska system har sina brister, bland annat genom att prissättning inte inkluderar negativa miljöeffekter.

4. Bias när vi ska fatta osäkra beslut.

Vi människor har en tendens att bortse från risker som vi bedömer har en låg sannolikhet för att inträffa och vars konsekvenser är osäkra och ligger långt fram i tiden. Tyvärr uppfattar många människor klimathotet på det sättet.

5. Illusion om att ha kontroll. Vi kan inte föreställa oss att vi skulle kunna

Isbjörnen är en av de arter vars överlevnad hotas av klimatförändringarna.

nå en punkt där klimatprocesserna skenar, så vi tror inte att det kan hända. Ett rent önsketänkande alltså.

6. Underskattar den tid som det tar att genomföra en komplicerad teknisk utveckling. Därför blir hänvisningen till ny teknik lätt en ursäkt för att inte vilja förespråka livsstilsförändringar som vi redan nu kan genomföra.

Klimatkommunikation: hot

När det gäller klimatkommunikation är den viktigaste utmaningen att å ena sidan beröra människor känslomässigt och att då inte heller väja undan för de långsiktigt farliga konsekvenserna, men att å andra sidan inte väcka ångest på ett sätt som försvårar för människor att ta till sig informationen, utan att de i stället vill konstruktivt bidra till lösningar.

Ett sätt att nå fram till människors känslor är att använda sig av bilder som konkretiserar problemen. Statistik och sannolikheter är svåra att ta till sig, men bilder av smältande glaciärer talar direkt till vår hjärna på ett sätt som ord och siffror inte kan. En bild av en napalmbombad flicka som rusar vägen fram spreds över världen och anses ha bidragit till att vända opinionen mot Vietnamkriget.

En konkretisering av vad klimatförändringarna kan innebära för det egna landet/landsdelen är viktig. Man behöver dessutom visa att det som sker långt bort faktiskt påverkar vår vardag, inte minst vår matförsörjning, men också de stora problem som kan bli följden av massiva flyktingströmmar.

Även analogier kan vara ett värdefullt inslag i klimatkommunikationen. Till exempel är den person som hyr ett hus i regel angelägen om att lämna det i gott skick efter sig. Vi bör göra samma sak gentemot kommande ge-

nerationer med den planet som vi fått chansen att leva på under en kort tid.

En av de intressantaste aspekterna när det gäller klimatkommunikationen är i vilken mån det är nödvändigt att göra människor oroliga och rädda. Här kan forskningsläget sägas dra åt olika håll. Det finns forskning som visar att information som väcker rädsla påverkar människors attityder, men det är mer oklart om också människors beteende påverkas. Climate Change Communication Advisory Group (2010) framhåller därför riskerna med information som väcker rädsla. Corner & Randall (2011) betonar däremot att rädsla kan vara användbart och även leda till beteendeförändringar. De konstaterar dock att oroande beskrivningar ska vara vetenskapligt förankrade och användas med omdöme.

En slutsats när det gäller riskorienterad klimatkommunikation är att den behöver kombineras med information om handlingsalternativ som är gynnsamma för klimatet – att enbart väcka rädsla fungerar inte. Det har också att göra med att starka känslomässiga reaktioner är övergående. Efter en alarmistisk klimatartikel kan vi bli starkt oroad, men sedan börjar vi oftast oroa oss för mer närliggande problem. Forskare pratar om att vi har ett begränsat utrymme för oro, "a finite pool of worry" (Weber, 2006, 2010). Man kan därför se starka känslomässiga reaktioner som något som kan starta en engagemangsprocess, men engagemanget måste bäras upp av annat, som värderingar, för att bli långsiktigt och inte övergående.

Klimatkommunikation: drivkrafter

En intressant aspekt när det gäller lösningar på klimatkrisen är vilka

sidor hos människor som man bör appellera till. Är det till individens egenintresse ("det måste löna sig att agera klimatsmart") eller till individens värderingar? Kan egoistiska och altruistiska aspekter möjligen förenas på ett logiskt konsistent sätt, eller uppkommer då motsägelser i ett budskap som människor inte får ihop?

En intressant diskussion finns i en engelsk rapport kallad *Common cause: The case for working with our cultural values* (Crompton, 2010). Här framhålls att människor har både egoistiska och altruistiska sidor, och att det ofta i miljösammanhang kan fungera bättre att vända sig till deras altruistiska sidor.

När det gäller miljörelevanta värderingar kan de delas in i fyra kategorier (Steg & de Groot, 2012).

"Att enbart väcka rädsla fungerar inte"

Två är självorienterade: hedonistiska värderingar (må bra i nuet) och egoistiska värderingar (öka egna resurser), och två kategorier är självöverskridande: altruistiska värderingar (andra människor) och biosfäriska värderingar (naturen). För miljörörelsen skulle det då kunna vara viktigast att uppmuntra altruistiska och biosfäriska värderingar. På klimatområdet har på senare tid växt fram, i synnerhet bland filosofer, tanken att de mänskliga rättigheterna bör utvidgas till att omfatta även kommande generationer. Konsekvensen blir då att världens över- och medelklass har en skyldighet att ändra sina konsumtionsmönster, eftersom dessa faktiskt försämrar kommande generationers möjligheter

► till hälsa och draglig levnadsstandard (Bell, 2013).

Lösningar

Normalt sett brukar ett kristillstånd ge chans till större förändringar i ett samhälle. Men eftersom klimatkrisen är en gradvis process leder den inte direkt till den förändringsbenägenhet som annars ligger i krisens natur. Men även om man skulle lyckas med en klimatkommunikation som hanterar våra svårigheter att reagera på klimat-hotet återstår att avgöra vad för sorts lösningar som kan vara effektiva.

En hel del miljöpsykologisk forskning handlar om att försöka påverka den enskilde individen att agera mer miljövänligt, till exempel att sopsortera och åka kollektivt. Att försöka hitta former som bidrar till att den enskilda individen agerar mer miljövänligt är förstås värdefullt, men blir sådan forskning dominerande riskerar den att bli ett uttryck för en premiss som inte är självklar: att det är i egenskap av konsument vi ska uttrycka vår miljövänlighet snarare än som medborgare via vår röstsedel. Psykologer bör därför inte bara framhålla vikten av individuell förändring utan även diskutera för- och nackdelar med kollektiva beslut såsom koldioxidskatt och liknande. Som Climate Change Communication Advisory Group

noterar, "every little helps a little" men att det är viktigt att dessa förändringar bara är början på en process mot mer ambitiösa mål som "significant collective action at a political level."

Men man kan också ha en uppfattning om att miljösituationen i världen är så svår att det inte går att nu ge tillräckliga specifika lösningar. Istället kan man då ha värderingar som anger åt vilket håll man vill att inriktningen i världen ska gå. Till exempel att utforma ett samhälle som är solidariskt gentemot kommande generationer genom att inte överkonsumera våra resurser på det sätt vi gör nu där det skulle behövas tre jordklot om alla skulle leva på svenskarnas konsumtionsnivå (Sanne, 2012).

Att höja blicken

Det är lätt att känna sig hjälplös när man arbetar med att införa nytt tänkande. Därför kan det vara viktigt att inse att ett betydande motstånd när man försöker införa en ny idé inte behöver vara ett tecken på att det är fel på idén. Betänk hur människor reagerade på Galileos budskap att världen var rund och det motstånd som så sent som under 1800-talet mötte informationen att läkare ska tvätta händerna mellan olika undersökningar av patienter. Paradigmskiftet går långsamt initialt.

Nu står mänskligheten inför den gigantiska uppgiften att skapa ett samhälle som är ekologiskt hållbart. Som en del av den processen gäller det att inse att atmosfären är den tunna "hinna" som omsluter vårt klot och möjliggör vårt liv på jorden. Att skydda denna livsnödvändiga sköld borde därför vara värt alla ansträngningar. Men låt oss vara ärliga. Det finns inget självklart lyckligt slut när det gäller hotet mot vår atmosfär. Men situationen är möjlig att påverka, man kan därför vara "possibilist" som chalmersforskaren Christian Azar formulerat sig. Ytterst är det en fråga om hur pass bra vi människor är på att ompröva vårt sätt att agera, privat och politiskt. I sådan omprövande förändringsprocess för att uppnå ett samhälle med stabilt klimat har psykologer en viktig roll att fylla. ●

Marta Cullberg Weston
Psykolog, psykoterapeut, fil lic.

Billy Larsson
Psykolog, psykoterapeut, fil dr.

REFERENSER:

Bell, D (2013). Climate change and human rights. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change* 4: 159–170.

Climate Change Communication Advisory Group (2010). *Communicating climate change to mass public audiences*. Working document (kan laddas ned från hemsidan).

Corner, A and A Randall. (2011). Selling climate change? The limitations of social marketing as a strategy for climate change public engagement. *Global Environmental Change* 21: 1005–1014.

Crompton, T (2010). *Common cause: The case*

for working with our cultural values. Nätpublikation. http://assets.wwf.org.uk/downloads/common_cause_report.pdf

Lynas, M (2007). *Sex grader: vår framtid på en varmare jord*. Stockholm, Ordfront.

Sanne, C (2012). *Hur vi kan leva hållbart 2030*. Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer, Naturvårdsverket.

Steg, L and J I M de Groot (2012). Environmental values. I *The Oxford handbook of environmental and conservation psychology*. S. D. Clayton, red. New York, Oxford University Press: 81–92.

Tversky, A & Kahneman, D (1974). Judgement under Uncertainty: Heuristics and Biases i *Science* 185 (4157) 1124–1131.

Weber, E U (2006). Evidence-based and description-based perceptions of long-term risk: Why global warming does not scare us (yet). *Climatic Change* (77): 103–120.

Weber, E U (2010). What shapes perceptions of climate change? *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change* 1: 332–342.

Lisa Kron Sabel

I nästa nr av **Psykolog** tidningen

- Intervju med psykolog Lisa Kron Sabel om hennes arbete med unga prostituerade
- Jonas Mosskin analyserar "Bron" och "Homeland"
- Dags för nytt korsord!

Nr 10 i brevlådan 8 december

Psykologtidningen finns nu också på **facebook**

Gilla om du vill – och bjud gärna in kolleger, studiekamrater och andra som du vet är intresserade av det som händer inom psykologin!

Vi ses!

Redaktionen

Forskning inom Ungdomsvård och missbruksvård

**Ansökningstillfälle
den 3 februari 2014**

Statens institutionsstyrelse, SiS, svarar för planering, ledning och drift av de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen. En viktig uppgift för SiS är att bedriva metodutveckling och utvecklingsarbete samt att initiera och stödja forskning inom ungdoms- och missbruksvård i syfte att öka kunskapen om vården och dess resultat.

SiS välkomnar således forskningsansökningar som tar sin utgångspunkt i SiS forskningsprogram om vård och behandling av utsatta ungdomar och missbrukare, med särskilt fokus på vård och behandling under tvång. Särskilt efterlyses studier om bemötande, interaktion mellan behandlare och klient samt studier om preventiva insatser för att minska hot och våld.

Ansökningstillfället gäller såväl ett- som fleråriga forskningsprojekt liksom doktorandprojekt.

Senast den 3 februari 2014 klockan 16:00 ska projektskisser ha inkommit till Statens institutionsstyrelse för projekt som avses löpa från och med 2015-01-01.

Forskningsprogram, ansökningshandlingar och anvisningar finns på SiS webbplats, stat-inst.se. För mer information, kontakta forskningsledare med inriktning mot ungdom Caroline Björck, tfn 010-453 40 40 eller forskningsledare med inriktning mot missbruk Therese Reitan, tfn 010-453 40 19.

Statens
institutions
styrelse SiS

LEIF HAVNESKÖLD HAR LÄST DAN JOSEFSSONS BOK:

”Gruppdynamik, auktoritetstro och bristande professionalism”

Aret är 1998. I sitt arbetsrum på Nortullsgatan i Stockholm sitter en kvinnlig psykoanalytiker, nu 84 år gammal, hon arbetar som besatt med ett manus till en bok med arbetstiteln ”I huvudet på Thomas Quick”. Hennes karriär har varit fylld av framgångar, men också bjudit på svåra nederlag. Boken ska göra henne berömd, ge henne upprättelse. Kvinnan heter Margit Norell och hon har (indirekt) analyserat en seriemördare, den värsta någonsin i Sverige. Denne har visat sig bekräfta de omstridda teorier som hon kämpat för och undervisat om i många år. Ja han har till och med bidragit med några egna kompletterande ”psykoanalytiska” teorier om sitt mördande! Framförallt bekräftades nu teorin om hur sexuella övergrepp utageras omedvetet, i vissa fall som mord och till och med, som här, i form av seriemord. Fallet skulle bli epokgörande, trodde hon.

På annan plats i huvudstaden sitter en man som är så pass ung att han skulle kunna vara Margit Norells son. Faktum är att han i själva verket nog kanske kände det så. Margit Norell kom att vara hans terapeut/handledare/lärare/mentor i tio år, fram till hennes död vid 91 år. Han säger senare att hon är den person som stått honom närmast i hela hans liv. Han heter Sven Å Christianson och är professor i psykologi och minnesforskare. Han skriver på en bok som ska göra honom berömd, den har titeln *I huvudet på en seriemördare*. Margit Norell och Sven Å Christianson skriver om samma seriemördares inre värld. Idag vet vi att seriemördaren Quick existerade – men

MANNEN SOM SLUTADE LJUGA
– Berättelsen om Sture Bergwall och kvinnan som skapade Thomas Quick
Av Dan Josefsson
Lind & Co 2013

till slut blott ”i huvudet” på Margit och Sven Å.

Quick/Bergwall hade erkänt 39 mord, och kom att bli dömd för 8 av dem. Josefssons bok (2013) tar på många sätt vid där Hannes Råstams bok om ”fallet Thomas Quick” (2012) slutar. Frågan som alla ställde sig efter Råstams bok var: Hur kunde detta överhuvudtaget ske? Margit Norells karisma och bestämda föreställningar om det mänskliga psyket var den ”pusselbit” som saknades. Norell och Christianson kom båda i högsta grad att bidra till de fällande domarna.

Massmedierna har hudflängt justitiekanslern, åklagare, polis och advokater – och ingen av dem kan fritas från sina bidrag i detta som beskrivits som den största rättsskandalen i Sveriges historia. Det är förmodligen sant, men det är också en *psykolog/psyko-*

terapeut/psykiater-skandal av stora mått. Dan Josefsson återger noggrant och trovärdigt en rad intervjuer med Margit Norells lärjungar, f d lärjungar (nu oftast belackare) medarbetare och även hennes dotter. Vidare beskriver han brevväxling, anteckningar, manus till Margit Norells bok mm. Hur blev detta möjligt? Svaret är att Josefsson gjort en ”wallraffare” och utgav sig för att skriva en hyllningsbok om Margit Norell. Därmed öppnades många dörrar.

Ju mer man tränger bakom fasaden desto mer faller skulden på *psykoterapeuten* Margit Norell, och hennes förlängda arm i rättegångarna, *psykologen* Sven Å Christianson. Just Christianson framstår som en gåta om man inte känner till hans terapi/handledning under tio år där han av allt att döma utvecklade ett känslomässigt beroende och en kraftig idealisering av Margit. Han säger om henne att ”det är ju absolut den mest skickliga psykolog jag ens varit i *närheten* av”. Denna gränslösa beundran delade han med många av Margits lärjungar. Hon tycktes enligt många uppgifter äga en exceptionell förmåga att lyssna på och ge sina klienter bekräftelse. Baksidan var en slags outtalad underkastelse och beundran. Margit styrde inte bara psykologer och psykiater utan indirekt även rättsapparaten.

Det visar sig också att det terapeutiska perspektivet lyckats påverka polis och åklagare så till den grad att förhören, som Christer van der Kwast 1993 uppger till TT, ”nu sker i form av samtalsterapi med förhörspersonal (läs: polisen Seppo Penttinen) närvarande” (!). Även de så kallade vallningarna av Quick med polis, advokat,

terapeut, minnesexperten och åklagare "sökande" tillsammans är numera legendariska exempel på den speciella gränsöverskridande gruppdynamik som uppstod.

Margits inflytande på behandlarna var totalt. Psykiatern Kjell Långbergs och psykologen Birgitta Ståhle var Bergwalls ordinarie terapeuter. Båda handledes av Margit. Där fanns också en psykolog som var "vikarierande" terapeut, Lena. Hon handledes av Margits hängivna lärjunge Cajsa Lindholm. Göran Källberg, klinikchefen gick också i handledning/terapi hos Norell. Ingen av terapeuterna hade förvisso legitimation som psykoterapeut, men alla talade med "samma" röst (Margits).

Erik Kall, som efterträdde Källberg som klinikchef tycks inte varit i Margit Norells inre krets, men bidrog till den extrema "cocktail" av psykofarmaka som drogmissbrukaren Quick/Bergwall åtnjöt. Terapin och drogmissbruket pågick alltså parallellt, och medicindosen ökades successivt under Kalls chefskap. Mycket tyder på att medicinen var en viktig komponent för Bergwall, och starkt bidrog till hans förvirringstillstånd och fantasier under terapisessionerna.

Margit Norell hade utvecklat en kombination av att *samtidigt* på sina egna villkor vara både handledare och terapeut. Detta är en företeelse som psykoterapeutiska utbildningsinstitut tar avstånd från då det ger handledaren/terapeuten en otillbörlig makt över sin disciplin. Denna brist på gränser hade precis som hennes

"övergreppsteori" föga med "objektrelationsteori" att göra. Ändå var det ordet "objektrelationsteori" som Margit Norell använde om sitt eget lösa godtyckliga hopplöck av olika psykologiska och psykoanalytiska teorier, kryddade med en del egna idéer. Eftersom hon aldrig publicerade något av betydelse så är det svårt att ens få en uppfattning i frågan om vad "hennes teorier" egentligen bestod av. "Objektrelationsteori" är ju ingen enhetlig psykoanalytisk teori utan ett flertal olika "skolor" och ingen av dem föreskriver någon specifik terapimetod. Varken Winnicott, Klein eller andra så kallade objektrelationsteoretiker förtjänar att lastas för de galenskaperna Margit Norell iscensatte! Tyvärr har denna missuppfattning spridits i många recensioner och debattartiklar.

Källberg, som tidigare varit Margit Norells lärjunge, återvände 2001 som chef för Sätters fasta paviljong – men nu med en annan inställning. Han började trappa ned Bergwalls medicin och det blev en vändpunkt. Snart avbröt Sture Bergwall också terapin som pågått från 1991 med Långbergs, och fortsatt 1994 med Ståhle. Alltför hade börjat tvivla på Bergwalls bekännelser. I september 2008 börjar Sture med Hannes Råstams hjälp att ta tillbaka sina bekännelser. Nu kunde fall efter fall prövas och den 31 juli lades det sista mordet till handlingarna. Sture Bergwall var nu helt frikänd för alla mord. Den 23 oktober beslutades också om att en ny oberoende rättspsykiatrisk undersökning av Rättsmedici-

nalverket ska göras. Sätters sjukhus kan inte längre styra Bergwalls öde, som skett under 22 år. Bergwalls advokat Thomas Olsson tror att Bergwall kommer att vara fri till julen 2013 (DN 24/10).

Vad hände med böckerna, som det talades om i inledningen? Margit Norells bok förblev opublicerad, men Sven Å Christiansons *I huvudet på en seriemördare* publicerades. Fast "det bidde en tumme", som det heter i sagan, då huvudpersonen han byggt sin research på inte kunde användas. Det förefaller

"Dan Josefssons bok har välförtjänt nominerats till Augustpriset"

också som om Quick var den enda "seriemördare" Christianson intervjuat.

Dan Josefssons bok har välförtjänt nominerats till Augustpriset för årets bästa fackbok. Boken är både välskriven och spännande, och som en berättelse om gruppdynamik, auktoritetstro, bristande professionalism och psykoterapeuters makt över "människors själsliv" är den ett mästerverk. ●

Leif Havnesköld Psykolog, specialist i klinisk psykologi, psykoterapeut, rektor för SAPU (Stockholms Akademi för Psykoterapi Utbildning).

REFERENSER

Råstam, H. (2012) *Fallet Thomas Quick: att skapa en seriemördare*, Stockholm, Ordfront.

NYTT I TRYCK

KONFLIKTER Uppkomst, dynamik och hantering

Av Barbro Lennéer Axelson
och Ingela Thylefors
Natur & Kultur 2013.

Utifrån konfliktteori och konkreta exempel ger boken *Konflikter – Uppkomst, dynamik och hantering* både en teoretisk kunskap om konflikter och en ökad förståelse för mellanmänniska- och arbets- och privatliv. Författarna presenterar också synsätt och praktiska metoder för

att förebygga och hantera konflikter på ett konstruktivt sätt.

Boken *Konflikter* ges nu ut i en ny och aktualiserad utgåva, och är tänkt som kurs- och facklitteratur. Men alla som i sina yrken är engagerade som hjälpare i andras konflikter har stor nytta av bokens innehåll.

Barbro Lennéer Axelson är psykolog och universitetslektor i socialt arbete, och är sedan många år engagerad i frågor kring relationer, sexualitet och mänskliga rättigheter.

Ingela Thylefors är docent i psykologi med specialisering inom arbets- och organisationspsykologi.

MOTIVERANDE SAMTAL OCH BEHANDLING

vid övervikt och fetma
Av Barbro Holm Ivarsson (red),
Liselotte Kuehn Krylborn
och Sofia Trygg Lycke
Gothia Fortbildning 2013.

I boken beskrivs hur motiverande samtal (Motivational Interviewing, MI) kan användas i samtal om hälsosamma levnadsvanor, övervikt och fetma hos vuxna, barn och ungdomar, och hur MI kan kombineras med KBT för att behandla patienter som är motiverade att förändra sin livsstil.

Barbro Holm Ivarsson är psykolog och jurist, och tillsammans med distriktssköterskan Liselotte Kuehn Krylborn och Sofia Trygg Lycke, sjuksköterska som är specialistutbildad inom barn och ungdom och arbetar på Rikscentrum Barnobesitas vid Astrid Lindgrens Barnsjukhus, ger de lästläsa och praktiska exempel från två av nyckelområdena i Socialstyrelsens Nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder: ohälsosamma matvanor och otillräcklig fysisk aktivitet.

Baserat på autentiska patientfall får läsaren en direkt inblick i hur MI-samtal och överviktsbehandling kan gå till.

INTERNETBEHANDLING MED KBT

En praktisk handbok
Av Kristofer Vernmark och
Jonas Bjärehed
Natur och Kultur, 2013.

I boken *Internetbehandling med KBT* – en praktisk handbok ges en omsorgsfull beskrivning av hela behandlingsförloppet vid internetbaserad KBT. Fokus är på behandlaren roll och hur vanliga utmaningar hanteras. Både grundläggande teori och befintligt forskningsstöd för behandlingsmetoden tas upp, liksom fördelar och begränsningar med internetbaserad KBT. Genom det rikliga materialet med kliniska fall exempel, reflektionsfrågor, övningsuppgifter och checklistor kan boken fungera som ett hjälpmedel vid internetbaserad KBT.

Psykolog Kristofer Vernmark är verksam vid Psykologpartners och har där ansvar för utveckling och implementering av internetbehandling. Psykolog Jonas Bjärehed är forskare i klinisk psykologi vid institutionen för psykologi, Lunds universitet. Bokens förord har skrivits av professorerna Gerhard Andersson och Per Carlbring, pionjärer inom utveckling av internetbehandling.

Fler debattinlägg på: www.psykologtidningen.se

Etik och vikten av dialog – läs debatten på nätet

Ny debatt på Psykologtidningen.se: Hur ska etiska frågor hanteras på klinisk nivå? Joel Tadell, psykologstudent vid Göteborgs universitet, pekar apropå debatten om ett könsneutralt pronomen på de politiska och etiska dimensioner som frågan rymmer men

som han menar döljs genom att hävda att det enbart handlar om en ren förnuftsfråga.

Psykolog Håkan Svenbro vill lyfta fram dialogen i utredningsarbetet. Utredningen av ett mänskligt sammanhang sker i ett möte, i dialog. Den börjar och slutar i språket.

Men i evidensparadigmets kölvatten har psykologiskt och socialt utredningsarbete manualiserats i syfte att erövra ett oberoende av utredarens subjektivitet, skriver han bland annat.

Läs debatten på
Psykologtidningen.se

VILL DU LÄSA ELLER LADDA NER äldre artiklar ur
Psykologtidningen

GÖR DÅ SÅ HÄR:

Gå in på
www.psykologtidningen.se

GÅ TILL: Artikelsök
Sedan söker du på:
författare, titel eller ämne
(i rullningslistan).

SEDAN PÅ: Öppna artikel.

Psykolog
tidningen

Utges av Sveriges Psykologförbund.

Postadress: Box 3287,
103 65 Stockholm
e-post: redaktionen@psykologtidningen.se
www.psykologtidningen.se
ISSN 0280-9702.

Annonser: Newsfactory
Eftertextannonser & material:
Madeleine Nordberg,
08-505 738 15
madeleine.nordberg@newsfactory.se

Textannonser: Simon Knudsen,
08-587 86 538
simon.knudsen@newsfactory.se

Prenumerationer och adressändringar:

Vasabyrån
Tel 08-567 06 430
mssc@vasabyran.se
Pris: 600 kr inkl moms helår,
10 nr, 2013.

Utrikes 700 kr.
Lösnummer 60 kr
Plusgiro: 29 77 01-5
Bankgiro: 5675-9202

Psykologtidningen på nätet:
All redaktionell text
lagras elektroniskt för att

kunna publiceras också på internet. Författare som inte accepterar detta måste meddela förbehåll. I princip publicerar vi inte artiklar med sådana förbehåll.

TS-kontrollerad upplaga
10 800 ex 2013.

Medlem av

Tryck:
Exaktaprinting,
Malmö

Kom ihåg!

PRESSTOPP FÖR NOTISER

Nummer	10	1-2014	2-2014	3-2014
Utgivningsdag	6/12	31/1	28/2	28/3
Manusstopp för psykolog- och yrkesföreningar	21/11	16/1	13/2	13/3